

LEXIKON alchymie a hermetických věd

editoři

CLAUS PRIESNER

KARIN FIGALA

Vyšehrad

Claus Priesner, Karin Figala (eds.)
Alchemie. Lexikon einer hermetischen Wissenschaft
© Verlag C. H. Beck oHG, München 1998
Translation © Petr Babka, 2006

ISBN 80-7021-815-0

OBSAH

PŘEDMLUVA	11	Becher	62
EDIČNÍ POZNÁMKA	14	Beireis	63
Adept	17	Bernardus Trevirensis	64
Agricola	17	Bezoár	65
Agrippa z Nettesheimu	19	Biringuccio	65
Albert Veliký	20	Böhme	66
Alchymie antická	22	Borax	67
Alchymie arabská		Böttger	68
a středověká	25	Boyle	70
Alchymie		Bragadino	72
na knížecích dvorech	28	Bronz	73
Alchymie novověká	30	Caetano	74
Alkahest	36	Cagliostro	76
Alkálie (zásady)	37	Caput mortuum	77
Alkohol	38	Cín	78
Alstein	39	Crocus	79
Amulet	40	Croll	80
Andreae	41	Čtverce magické	81
Anima solis	42	Dastin	81
Antimon	43	Dec	82
Aristotelés	45	Démokritos	84
Aristotelismus	46	Digby	86
Arkánium	48	Donum Dei	87
Arnald z Villanovy	48	Dorn	88
Arzen	49	Drahokamy	90
Astroalchymie	51	Drebbel	92
Aurum potabile	52	Duch	93
Avicenna	52	Duns Scotus	94
Bacon	53	Duše	95
Barvy	55	Duše světa	97
Basilius Valentinus	57	Elektron	98
		Elias Artista	99
		Emblém	99

Fabre _ _ _ 101
 Ficinus _ _ _ 102
 Flamel _ _ _ 104
 Flegma _ _ _ 105
 Flores _ _ _ 107
 Fludd _ _ _ 107
 Fosfor _ _ _ 109
 Geber _ _ _ 111
 Glauber _ _ _ 113
 Gnóze _ _ _ 115
 Goethe _ _ _ 117
 Grashof(f) _ _ _ 120
 Hartmann _ _ _ 121
 Helmont _ _ _ 122
 Helvetius _ _ _ 124
 Hermafrodit _ _ _ 125
 Hermés Trismegistos _ _ _ 126
 Hermetismus _ _ _ 130
 Historiografie _ _ _ 130
 Hollandus _ _ _ 133
 Homunculus _ _ _ 134
 Hortulanus _ _ _ 135
 Chálid ibn Jazíd _ _ _ 135
 Chaos _ _ _ 136
 Chemiatrie _ _ _ 137
 Chrysokoll(a) _ _ _ 139
 Jan z Rupescissy _ _ _ 139
 Jazyk alchymie _ _ _ 140
 Jean de Meun(g) _ _ _ 142
 Kabala _ _ _ 143
 Kalamín _ _ _ 146
 Kamenec _ _ _ 147
 Kelley _ _ _ 148
 Khunrath _ _ _ 150
 Kircher _ _ _ 152
 Knorr von Rosenroth _ _ _ 154
 Kobalt _ _ _ 155
 Kosmos _ _ _ 156
 Krev _ _ _ 157
 Kritika alchymie _ _ _ 158
 Krycí jména _ _ _ 160
 Kunckel _ _ _ 162
 Kupfermann _ _ _ 165
 Kvašení _ _ _ 165
 Kvintesence _ _ _ 166
 Kyseliny _ _ _ 168
 Laboratorium _ _ _ 172
 Laboratorní přístroje
 a nástroje _ _ _ 174
 Lapis philosophorum _ _ _ 178
 Laskaris _ _ _ 182
 Ledek _ _ _ 183
 Libavius _ _ _ 184
 Logoi spermatikoi _ _ _ 185
 Logos _ _ _ 186
 Lullus _ _ _ 187
 Magie _ _ _ 189
 Magnesia _ _ _ 192
 Magnet _ _ _ 193
 Maier _ _ _ 194
 Marie _ _ _ 196
 Markazit _ _ _ 198
 Materia prima _ _ _ 198
 Matérie _ _ _ 201
 Měď' _ _ _ 202
 Měděnka _ _ _ 204
 Mince a medaile,
 alchymické _ _ _ 205
 Moč _ _ _ 207
 Morienus _ _ _ 208
 Müller von Mühlenfels _ _ _ 209
 Mysterijní kulty _ _ _ 210
 Mystika alchymická _ _ _ 211
 Mytoalchymie _ _ _ 212
 Nafta _ _ _ 213
 Newton _ _ _ 214
 Norton _ _ _ 219
 Okultismus _ _ _ 220
 Olej _ _ _ 221
 Olovo _ _ _ 222
 Opus magnum _ _ _ 224
 Panacea _ _ _ 226
 Papyrus Leiden _ _ _ 227
 Papyrus Stockholm _ _ _ 227

Paracelsus _ _ _ 228
Petrus Bonus _ _ _ 231
Pico della Mirandola _ _ _ 232
Platón _ _ _ 234
Platonismus,
novoplatonismus _ _ _ 235
Pneuma _ _ _ 238
Porta _ _ _ 239
Potaš _ _ _ 240
Pracovní postupy _ _ _ 241
Principy _ _ _ 247
Příroda, přirozenost _ _ _ 248
Psychologie alchymie _ _ _ 250
Pythagoras _ _ _ 252
Regulus _ _ _ 253
Rhazes _ _ _ 254
Richter _ _ _ 255
Ripley _ _ _ 256
Rosenkruciánství _ _ _ 257
Rtuť _ _ _ 259
Rudolf II. _ _ _ 263
Ruland (mladší) _ _ _ 265
Rumělka _ _ _ 266
Řecký oheň _ _ _ 267
Salamandr _ _ _ 268
Salmiak _ _ _ 269
Seiler _ _ _ 270
Semenó _ _ _ 272
Sendivogius _ _ _ 273
Sennert _ _ _ 275
Seton _ _ _ 277
Scholastika _ _ _ 278
Síra _ _ _ 278
Sklo _ _ _ 280
Soda _ _ _ 282
Spalování _ _ _ 283
Splendor solis _ _ _ 285
Stahl _ _ _ 286
Starkey _ _ _ 287
Stefanos Alexandrijský _ _ _ 288
Stoicismus _ _ _ 289
Stolcius _ _ _ 291

Střelný prach _ _ _ 292
Stříbro _ _ _ 294
Substance _ _ _ 295
Suchten _ _ _ 296
Sůl _ _ _ 297
Suřík _ _ _ 299
Symbol _ _ _ 299
Symboly planet _ _ _ 300
Sympatie _ _ _ 303
Tache(nius) _ _ _ 304
Teosofie _ _ _ 306
Terra sigillata _ _ _ 306
Thurneisser _ _ _ 307
Tomáš Akvinský _ _ _ 309
Trithemius _ _ _ 309
Vápno _ _ _ 311
Vaughan _ _ _ 311
Vejce filosofické _ _ _ 313
Vinný kámen _ _ _ 314
Vitriol _ _ _ 315
Wedel _ _ _ 316
Welling _ _ _ 317
Winthrop _ _ _ 318
Zákazy alchymie _ _ _ 319
Zinek _ _ _ 320
Zlato _ _ _ 321
Zlatodějství _ _ _ 323
Zlatý korál _ _ _ 327
Zósimos z Panopole _ _ _ 328
Železo _ _ _ 329
Živly _ _ _ 331

DODATEK:

PŘEHLED ALCHYMICKÝCH
SYMBOLŮ _ _ _ 335

PŘEHLED ZKRÁCENĚ

CITOVANÉ LITERATURY _ _ _ 343

SEZNAM AUTORŮ _ _ _ 344

REJSTŘÍK _ _ _ 345

Agrippa z Nettesheimu (vl. jm. Heinrich Cornelius), lékař a okultista
 * 14. 9. 1486 Kolín nad Rýnem † 1535 Grenoble

A. započal studium v Kolíně nad Rýnem roku 1499 a v roce 1502 opustil univerzitu jako *magister artium* (mistr svobodných umění). Kromě Paříže o místech jeho dalšího pobytu až do roku 1507 nic nevíme. V roce 1509 přednáší na univerzitě v Dôle o Reuchlinově díle *De verbo mirifico* („O divuplném slově“), je však vypuzen klérem. Po pobytu v Londýně u Johna Coleta se roku 1511 na vojenský rozkaz vydává do Itálie. O rok později je pasován na rytíře („*Eques auratus*“). Studuje na univerzitě v Pavii, kde pravděpodobně získává titul doktora medicíny. Roku 1518 se stává syndikem svobodného říšského města Mety (Metz). Brání před inkvizicí ženu nařčenou z čarodějnictví. Za tuto obhajobu je sám napaden a opouští město. Roku 1520 se vrací zpět do rodného Kolína. Již roku 1522 však působí jako městský lékař v Ženevě a od následujícího roku ve švýcarském Fribourgu. O další rok později získává dvorní úřad lékaře Louisy Savojské, matky francouzského krále. Již v polovině roku 1526 se ovšem jeho situace na královském dvoře rapidně zhoršuje a A. raději prchá přes Paříž do Antverp, kde od roku 1528 působí jako lékař. Za své zásluhy v době morové nákazy je v roce 1530 jmenován dvorním historio-
 grafem v Mecheln. Pod tlakem teologické fakulty univerzity v Lovani však již příštího roku místo opouští a vydává se nejprve zpátky do Kolína ke dvoru arcibiskupa Hermanna von Wied a později do Bonnu. Cestuje po Německu a roku 1535 míří opět do Francie. Je zatčen v Lyonu a téhož roku umírá v Grenoblu. Jeho ostatky jsou uloženy v tamním dominikánském kostele.

První verzi svého základního díla *De occulta philosophia* („O skryté filosofii“, viz též →okultismus) napsal A. již v roce 1510. Věnoval ji Johannu →Trithemiovi. Brzy začaly kolovat zavádějící opisy, a proto se A. roku 1530 rozhodl dílo přepracovat a vydat je tiskem. Následujícího roku vychází první kniha *De occulta philosophia* u Johanna Graphaea v Antverpách. Všechny tři knihy pak vydal roku 1533 ve dvou typových variantách Johannes Soter v Kolíně. (Čtvrtá kniha, která vyšla u Andrea Kolbeho v Marburku roku 1559, zcela jistě není od A.) V tomto díle, později často nazývaném „Kompendium magie“ (→magie), zpracovává A. novoplatonismus (→platonismus), →hermetismus (tj. mysticko-spekulativní alchymii), astrologii, číselnou mystiku a →kabalu, které všechny používá jako nástroje poznání a ovládnutí →kosmu. Druhé velké dílo, *De incertitudine et vanitate scientiarum atque artium* („O pochybnosti a nicotnosti věd a umění“), vyšlo v roce 1530 u Graphaea v Antverpách. Skvělým stylem napsaná kniha ukazuje rozpornost vědeckých nauk (včetně alchymie) a dokazuje ji na sporech učenců. Pozdější A-ovi životopisci spatřují v tomto spisu vrchol jeho útoků na etablovanou vědu a souhrn (*summa*) osobních životních zkušeností. Upozorňují také na jeho skeptický až agnostický postoj. Kolem r. 1550 vyšly A-ovy spisy a korespondence pod názvem *Opera* („Sebrané spisy“) v Kolíně (přestože jako místo tisku je udán Lyon). Jeho postoj vůči alchymii se postupně měnil. V Antverpách ještě užíval medicínsko-alchymických

postupů při ošetřování svých pacientů, a *De occulta philosophia* nemá k alchymii nikterak daleko. Ve spise *De incertitudine* ji ovšem už zavrhuje jako takovou. Však také nebyl proslulý ani tak jako alchymista jako spíš „arcimág“.

DÍLO *Opera omnia*, 2 sv., Lyon (správně Kolín n. R.) kolem r. 1550 (přetisk s úvodem od R. H. Popkina, Hildesheim-New York 1970); *De occulta philosophia*, Kolín n. R. 1533 (přetisk s vysvětlivkami od K. A. Nowotnyho, Graz 1967; čes. *Okultní filosofie*, Praha 1992nn); *Magische Werke [...] ins deutsche übersetzt*, 5 sv., Stuttgart 1856 (přetisk Wiesbaden 1985); F. Mauthner (ed.), *Die Eitelkeit u. Unsicherheit d. Wissenschaften etc.*, 2 sv., Mnichov-Vídeň 1913 (přetisk Wiesbaden 1969); V. Perrone Compagni (ed.), *De occulta philosophia libri tres*, Leiden-New York-Kolín 1992; *Über d. Fragwürdigkeit, ja Nichtigkeit der Wissenschaften, Künste u. Gewerbe*, přel. a pozn. opatřil G. Güpner, Berlín 1993.

LITERATURA Kopp, díl I., s. 122n, 235; G. Ritter, *Ein histor. Urbild zu Goethes „Faust“*, in: *Preussische Jahrbücher* 114, 1910, s. 300–324; P. Zambelli, A. v. N., in: *Archivio di filosofia* 1, 1955, s. 108–162; →táž, A. v. N. in *neueren kritischen Studien u. Handschriften*, in: *Archiv f. Kulturgesch.* 51, 1969, s. 264–295; →táž, *Magic and radical reformation in A. v. N.*, in: *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 39, 1976, s. 69–103; C. G. Nauert jr., *A. and the Crisis of Renaissance Thought*, Urbana 1965; W.-D. Müller-Jahncke, *Magie als Wissenschaft im frühen 16. Jh. Die Beziehung zwischen Magie, Medizin u. Pharmazie im Werk des A.*, Diss. rer. nat. Univ. Marburk 1973; týž, *The attitude of A. v. N. towards Alchemy*, in: *Ambix* 22, 1975, s. 134–150; týž, *A. in Antwerpen*, in: *Festschrift f. Rudolf Schmitz*, Graz 1983, s. 243–168; W. R. Newman, *Thomas Vaughan as an interpreter of A. v. N.*, in: *Ambix* 29, 1982, s. 125–140; R. Schmitz, in: *DSB*, sv. I., s. 79–81 (D, L).

Wolf-Dieter Müller-Jahncke

Albert Veliký (Albertus Magnus), *doctor universalis*

* před 1200 Lauingen (Švábsko) † 1280 Kolín nad Rýnem

A. studoval v Padově, kde roku 1223 vstoupil do řádu dominikánů, právě několik let předtím potvrzeného (1216). Po většinu života žil v Kolíně nad Rýnem. R. 1245/1246 promoval na pařížské univerzitě a stal se doktorem teologie. Po návratu do Kolína se věnoval zřízení generálního studia (*studium generale*) pro dominikány, z něhož později vzešla univerzita v Kolíně nad Rýnem. Nějakou dobu zastával funkci řádového provinciála v Německu a po r. 1260 byl krátce rezenským biskupem. Ve 14. století se mu dostalo přízviska Magnus, tedy Veliký, a r. 1931 byl svatořečen.

A. je snad nejvýznamnějším universálním učencem pozdního středověku. Hrál rozhodující úlohu při znovuobjevování →Aristotelovy filosofie a při uvádění řecké a arabské vědecké literatury do povědomí středověkých univerzitních vzdělanců. Snažil se smířit antickou filosofii s křesťanskou teologií a přírodní vědy učinit do jisté míry nezávislémi na teologii. A-ovy spisy o filosofii přírody naprosto opouštějí tradiční normy. Jeho způsob myšlení se vyznačuje přesným pozorováním přírody, závažností, již přisuzuje experimentům, a náznaky systematizace přírodních jevů. Člověka chápe jako přírodní bytost, jež je nicméně nadána svobodou jednání, a tedy i odpovědností za ně.

A. patří spolu s →Avicennou, →Tomášem Akvinským, Rogerem →Baconem a Raimundem Lullem (→Lullus) k největším alchymickým autoritám a na

Fiktivní portrét Alberta Velikého (Michael Maier, *Symbola aureae mensae*, Frankfurt 1617; přetisk Graz 1972, s. 238)

přelomu 16. a 17. století se jeho texty vydávaly zas a znovu. Přesto od něj nepochází žádné vpravdě alchymické dílo. Zato byla autorita jeho jména zhusta zneužívána tím, že mu byly (stejně jako dalším významným osobnostem) přisuzovány alchymické práce jiných autorů (viz L). Nejdůležitějším A-ovým dílem z hlediska alchymie je jeho kniha o minerálech (*De mineralibus*), v jejíž třetí kapitole probírá materiální, působící a formální příčinu (*causa materialis, causa efficiens, causa formalis* – myšlenkové kategorie aristotelské logiky) vytváření kovů a možnost jejich transmutace. Tvrdil, že alchymie nejlépe ze všech „umění“ (*artes*) napodobuje přírodu, tzn. nejvíce se přírodě blíží, což jí v jeho očích vykazuje nejvyšší místo v rámci filosofie přírody. Alchymistovu práci (→ *Opus magnum*) přirovnával k činnosti lékaře, předepisujícího léky, aby očistil a znovuustavil tělo. Podobně i alchymista působí na nečistou → matérii (například na neušlechtilé kovy) tak, že ji čistí a zdokonaluje. A. připouští, že přirozené i uměle vyvolané procesy mohou měnit barvu, váhu a vůni kovu, jeho principiální povahu však pokládá za nezměnitelnou. Podle toho rozlišuje povrchové, zdánlivé transmutace, měnící jen vzhled kovů, od skutečných přeměn kovů. Po vyzkoušení některých transmutačních procedur

A. prohlásil, že se alchymistům dosud nepodařilo vyrobit pravé →zlatu; jeho vlastní pokusy nikdy nevedly ke vzniku kovu, který by opravdu odolával ohni. Připouští nicméně, že s pomocí ohně by mohl být alchymista s to, oddělit z kovů jemnou balsamickou vlhkost a učinit je tvárnějšími. Ve stopách Avicennových považoval →rtuť (*Mercurius*) a →síru (*Sulphur*) za dva →principy, jimiž jsou tvořeny kovy. Za příčinu působící v kovech pak pokládal teplo a astrální vlivy, čímž odmítl Aristotelovu představu o chladu jako příčině. Jak sám říká, mnohokrát se bez úspěchu pokoušel o změnu vnitřní podstaty zlata, jeho esence. A-ovo vysvětlení možností transmutace kovů ukazuje, že byl obeznámen s řeckými a arabskými alchymickými texty. Alchymie ho sice zajímala, její koncepce však podřizoval obecným aristotelským principům.

LITERATURA J. R. Partington, *A. M. on Alchemy*, in: *Ambix* 22, 1937, s. 3–20; P. Kibre, *Alchemical writings ascribed to Albertus Magnus*, in: *Speculum* 17, 1942, s. 499–518; C. Gagnon, *Recherches bibliographiques sur l'alchimie médiévale occidentale*, in: *La science et la nature: Theories et pratiques (Cahiers d'études médiévales, sv. 2)* Montreal 1974; G. Allard, *Réactions de trois penseurs de XIIIe siècle vis-à-vis de l'alchimie*, tamtéž; R. Halleux, *Les textes alchimiques (Typologie des sources du Moyen Âge occidental, sv. 32)* Turnhout 1979; týž, *Albert le Grand et l'alchimie*, in: *Revue des sciences philosophiques et théologiques* 66, 1982, s. 57–80; C. Anawati, *Albert le Grand et l'alchimie*, in: A. Zimmermann (ed.), *Albert der Große*, Berlín 1981; W. R. Newman, *The genesis of the Summa perfectionis*, in: *Archives internationales d'histoire des sciences* 35, 1985, s. 240–302 (o pseudoalbertovských textech); Thorndike, sv. II., s. 517–592; W. Wallace, in: *DSB*, sv. I., s. 99–103.

Martha Baldwin

Alchymie antická Antická a. vznikla přibližně v 1. století po Kr. v Egyptě, který byl tehdy pod silným vlivem helénismu, a končí přibližně v 7. století (další vývoj viz →alchymie arabská a středověká). Středisky a. byly pravděpodobně Alexandrie a další dolnoegyptská města. Zdá se, že původně byla praktikována v dílnách egyptských chrámů, neboť základní předpoklady pro její vznik byly dány jen v helénisticky vzdělaném kněžstvu. A. má dvojí aspekt – chemicko-technický a duchovní. Oba aspekty jsou ovšem neoddělitelné. Praktickým cílem bylo zdokonalování neušlechtilých kovů, tj. jejich přeměna (transmutace) ve →zlatu nebo →stříbro. Spirituálním cílem pak bylo „vykoupení“ →matérie a s tím spojené třibení a zdokonalování alchymistovy →duše. Vedle a. existovala také chemicko-technická řemesla (metalurgie, sklářství, barvířství, pivovarnictví atd.) a přírodní filosofie, jež se snažila vyložit vznik a strukturu →kosmu. Antické alchymické spisy jsou psány většinou řecky, a proto se mluví též o alchymii řecké.

A. vychází z vícero pramenů: jedním z nich je praktická chemie řemeslníků a chrámových kněží, dalšími jsou aristotelská a stoická teorie matérie (→Aristotelés, →stoicismus), →gnóze, babylonská astrologie a egyptská mytologie. Ve starém Egyptě nutno rozlišovat mezi řemeslníky běžnými a chrámovými. Chrámoví řemeslníci patřili většinou ke kněžskému stavu a zabývali se napodobováním pravých ušlechtilých kovů, pravých →drahokamů a vzácných barviv (purpuru) ke

zdobení chrámů. Měli speciální znalosti, které tajili před ostatními řemeslníky (*technités*). Svědectvím těchto chrámových dílen jsou →Papyrus Leiden a →Papyrus Stockholm. Leč i *technités*, tedy horníci, metalurgové a kováři, měli mytologické představy, které zčásti přešly do a.: základní postoj k matérii jako čemusi svatému, přenesení sexuálních principů na matérii a myšlenku, že člověk spolupracuje na díle přírody. Z Aristotelovy teorie hmoty převzala a. myšlenku výstavby látek z „matérie“ a „formy“ a představu existence →živlů – ohně, vzduchu, vody a země; přidala k tomu možnost vzájemné přeměny těchto živlů. Stoická teorie hmoty nahradila „formu“ →pneumatem, což se v a. odráží v dualitě „těla“ a „ducha“. Mluví-li a. o vysvobození hmoty nebo ducha z hmoty, je to vliv gnóze, jejíž rozkvět spadá do 2. století. Gnostické jsou i „hermetické texty“, připisované →Hermu Trismegistovi, bájnému zakladateli a. Prostřednictvím řecko-římské astrologie přešly do a. i některé představy babylonské astrologie, provozované zhruba od r. 850 př. Kr. Převzato bylo sestavení Slunce, Měsíce a pěti planet do počtu sedmera planet, jejich přiřazení určitým kovům (→symboly planet) a rozdělení na planety mužské a ženské (v návaznosti na řeckou mytologii). Důležitou součástí a. se stal i egyptský mýtus o Isidě a Osiridovi. Zabitého a na kusy roztrhaného Osirida (staré božstvo země a vegetace) probudí k novému životu jeho „sestra“ Isis. Je tím symbolizováno – pro egyptskou kulturu tak důležité – pravidelné střídání období sucha a období vegetace, které způsobuje Nil svými záplavami. Cyklus smrti a znovuzrození byl přenesen na kovy, které je taktéž nutno nejprve převést na jejich matérii bez vlastností, tj. mrtvou, než je možno znovu je stvořit zušlechtně opětovným spojením s oživující formou.

Nejčastěji se vyskytující jména v textech a. jsou Pseudo-Démokritos (→Démokritos), Ostanés, již jmenovaný Hermés Trismegistos, Isis, →Marie Židovka, Kleopatra, Agathodaimón a →Zósimos. Jsou to částečně jména fiktivní, o životě ostatních nevíme prakticky nic. Není jisto, je-li Pseudo-Démokritem Bólos z Mendéty. Z jeho hlavního díla *Fysika kai mystika* jsou známy jen fragmenty. Marie, jejíž spisy jsou dochovány rovněž jen částečně, byla velmi dobře obeznána s chemickou praxí a rozhodujícím způsobem přispěla k vývoji chemických přístrojů. Vodní lázeň, která je po ní nazvána (*Balneum Mariae*), ovšem nepochází od ní. Nejdůležitějším autorem středního období (3./4. stol. po Kr.) je Zósimos z Panopole. Sestavil alchymickou encyklopedii, částečně dochovanou, jež je z větší části kompilací starších textů, i když podává i vlastní laboratorní postupy. Autoři pozdního období (5.–7. stol.), jako například →Stefanos z Alexandrie, jsou téměř výlučně komentátoři bez experimentálních zkušeností a v jejich spisech převažují duchovní prvky. V 7. nebo 8. století byla v Konstantinopoli sestavena sbírka tehdy existujících alchymických textů. Dodnes se dochovaly části této sbírky v kopiích z 11. až 15. století.

Řeční alchymisté převzali aristotelskou nauku o živlech či elementech a o transmutaci, neboť poskytovala odůvodnění možnosti zušlechťování kovů. Na rozdíl od Aristotela nicméně postulovali možnost izolování prvotní matérie (→*materia*

prima) v substanci. Na tomto základě vyvinuli proces transmutace, při němž se snažili uvést v soulad teorii a praxi (→*Opus magnum*). Nejprve bylo třeba převést vhodnou výchozí látku na prvotní materii, a té pak byly po jednotlivých krocích správným míšením dodávány kvality určitých živlů, dokud se nedosáhlo stupně zlata nebo stříbra. Pro úspěch procesu měl zvláštní význam sled určitých →barev. Čerň (*nigredo*) představovala stupeň prvotní látky, běl (*albedo*) byla barvou stříbra a žlut (*citrinitas*) barvou zlata. Některé texty naznačují ještě čtvrtý stupeň, fialovou barvu či purpur, označující →zlatý korál (pro středověkou alchymii to byla červeně, *rubedo*). Onen zlatý korál je předchůdcem Kamene filosofů (→*Lapis philosophorum*); bylo jím možno přímo přeměňovat neušlechtilé kovy ve zlato nebo stříbro: přidalo se velice malé množství korálu k příslušnému kovu. Dalším bodem, na něž mohli alchymisté navázat, bylo Aristotelovo pozorování, že nevelkým množstvím →cínu se dá „zbarvit“ mnoho →mědi (tj. vyrobit z ní →bronz), že tudíž cín funguje jako jakési barvivo. Taková přísada se v řečtině nazývala *xerion* (prášek). V arabštině se z toho stalo *iksir*, příp. *al-iksir*, a v latině posléze *elixir* – elixír. Funkci Kamene jako barviva naznačuje také pojmenování tinktura (z lat. *tingere* – tingovat, namáčet, barvit). Ideu Kamene filosofů antická a. zatím nevypracovala v žádný rozsáhlý systém. Z duchovního aspektu byl *Lapis* symbolem tříbení duše.

Antická a. používala sedm známých kovů, jejich slitiny, minerály, rudy, několik uměle vyráběných látek (např. olovnatou bělobu nebo basický octan měďnatý čili umělou →měďenku), →soli a některé organické substance. Látky se klasifikovaly jako „těla“ (kovy), látky „netělesné“ (nekovy) a zvláštní skupina nekovů – „duchové“ (těkavé látky). K jejich označení zavedli antičtí alchymisté →symboly, které se zde objevují poprvé v dějinách chemie.

V antických textech nacházíme osmdesát různých chemických přístrojů. Většina z nich byla užívána již předtím v chemicko-technických řemeslech a a. je pouze přejala. Přinesla nicméně podstatná zlepšení destilačních přístrojů. Údajně se na tom podílela Marie Židovka, která vyvinula aparát *kérotakis*, v němž se na kovy nechávaly působit látky ve formě par.

Rovněž pojmy „chemie“ a „alchymie“ pocházejí z antiky. Většinou sice nazývali alchymisté svou činnost uměním, někdy uměním božským nebo svatým, občas se však v textech vyskytují i výrazy *chymeia* nebo *chemeia*, etymologicky snad související s *chyma* (kovolitina). V arabštině byly pojmy pozměněny v *kímijá* a *al-kímijá* a do latiny pak přešly v podobě *alchemia* a *alchimia*. Když se v 17. století od alchymie oddělila moderní chemie, pro rozlišení vypustila arabský člen.

DÍLO M. Berthelot (ed.), *Collection des anciens alchimistes grecs*, 3 sv., Paříž 1888; F. S. Taylor, *The Alchemical Works of Stephanos of Alexandria*, in: *Ambix* 1, 1937, s. 116–139 a 2, 1938, s. 38–49; R. Halleux (ed.), *Les alchimistes grecs*, sv. I., *Papyrus de Leyde, Papyrus de Stockholm, Fragments de recettes*, Paříž 1981.

LITERATURA Lippmann, *passim*; J. A. Hopkins, *A modern Theory of Alchemy*, in: *Isis* 7, 1925, s. 58–76; týž, *A Study of the Kerotakis Process, as given by Zosimos and Later Alchemical Writers*, in: tamtéž 29, 1938, s. 326–354; týž, *Alchemy – Child of Greek Philosophy*, New York 1934; J. M. Stillman,

The Story of Early Chemistry, New York 1924, přetisk pod titulem: *The Story of Alchemy and Early Chemistry*, tamtéž 1960; F. S. Taylor, *A Survey of Greek Alchemy*, in: *Journal of Hellenic Studies* 50, 1930, s. 109–139; týž, *The Origins of Greek Alchemy*, in: *Ambix* 1, 1937, s. 30–47; týž, *The Evolution of the Still*, in: *Annals of Science* 5, 1945, s. 185–202; C. G. Jung, *Psychologie und Alchemie*, Curych 1944 (čes. *Psychologie a alchymie*, in: C. G. Jung, *Výbor z díla*, sv. V a VI, Brno 1999 a 2000); M. Eliade, *Forgerons et alchimistes*, Paříž 1956 (čes. *Kováři a alchymisté*, Praha 2000); H. J. Sheppard, *Gnosticism and Alchemy*, in: *Ambix* 6, 1957, s. 86–101; týž, *The Redemption Theme and Hellenistic Alchemy*, in: tamtéž 7 1959, s. 42–46; týž, *The Ouroboros and the Unity of Matter in Alchemy – A Study in Origins*, in: tamtéž 10, 1962, s. 83–96; R. P. Multhauf, *The Origins of Chemistry*, Londýn 1966; J. Lindsay, *The Origins of Alchemy in Graeco-Roman Egypt*, Londýn-New York 1970.

Jost Weyer

Alchymie arabská a středověká Slovo „alchymie“ pochází přes arab. *al-kimiya* z řec. *chymeia* nebo *chemeia* (*al* je arab. člen). Řecké alchymické spisy byly již v 8. století překládány do arabštiny, možná prostřednictvím překladů syrských. Koncem 9. a začátkem 10. století sepsali významné samostatné texty i arabští autoři. Dva nejdůležitější soubory textů se přisuzovaly Džábiru ibn Hajjánovi (→Geber) a Muhammadu ibn Zakaríjā ar-Rázímu (→Rhazes). Ve 40. letech 20. století prokázal P. Kraus, že rozsáhlý korpus asi 3000 textů připisovaný Džábirovi nemohl vzniknout v 8. století, kdy snad žil tento učenec (možná zemřel kolem r. 812). Jen jedno dílo by mohlo být opravdu tak staré, a to *Kitáb ar-rahma* („Kniha slitování“). Další geberovské texty rozvíjejí složité „učení o rovnováhách“. Podle této teorie jsou veškerá těla vystavěna ze čtvera „přirozeností“ – horké, studené, vlhké a suché (→živly, →principy, →přirozenost). V různých látkách jsou jednotlivé přirozenosti v různých číselných poměrech. Změnou toho kterého poměru je možno tělo proměnit. Vysoce spekulativní *Corpus gabirianum* klade důraz na frakční destilaci →substancí (→pracovní postupy), jejímž cílem je izolovat jednotlivé „přirozenosti“ a posléze je znovu spojit. V západní alchymii získala tato myšlenka velký ohlas – nacházíme ji zejména u →Jana z Rupescissy a Pseudo-Raimunda →Lulla a později s ní operuje →Paracelsus ve svých *Archidoxa*. Ar-Rází se – alespoň v textech, které se nám dochovaly – spekulacím vyhýbá. Jeho „Kniha tajemství“ (*Kitáb al-asrár*) je jasně napsané technologické pojednání o výrobě elixírů transmutací. Kniha začíná rozsáhlým výkladem o minerálech a alchymických přístrojích a postupech (→laboratorium, →laboratorní přístroje a nástroje a →pracovní postupy). Je to jedno z mistrovských děl alchymické literatury vůbec. Můžeme jen litovat, že se ztratil Rhazesův dvanáctisvazkový cyklus, v němž pravděpodobně důkladně probíral alchymické teorie. Mimo pár fragmentů se z něj zachovala jen pozoruhodná „Kniha úvodu do nauk“ (*Kitáb madchal at-ta'lim*).

Ve středověké Evropě byla alchymie až do poloviny 12. století zcela neznáma. Cestu do latinské kulturní oblasti jí otevřel kolem r. 1144 latinský překlad arabského textu autora známého jako →Morienus: *De compositione alchimiae*. Pořídil jej Robert z Kettonu. Zřejmě nedlouho nato bylo školou Gerharda z Cremony přeloženo „Sedmdesát knih“ (*Liber de Septuaginta*), připisovaných Džábiru ibn Hajjánovi.

Brzy je následovala ar-Rázího „Kniha tajemství“ (*Liber secretorum de voce Bubacaris*). Společně s dalšími díly – *De aluminibus et salibus* (za jehož autora býval považován rovněž ar-Rází) a *De anima in arte alkimie* („O duši v alchymickém umění“; nesprávně přisouzeno →Avicennovi) – přinesly tyto texty Evropanům základní znalosti z oblasti mineralogie, botaniky, metalurgie, výroby barviv a pigmentů. Naučili se také frakční destilaci rozmanitých látek a seznámili se s hlavním cílem alchymie, jímž je přeměna kovů. Závažného teoretického dosahu byly zejména spisy v tradici Avicennově. Důležité bylo především jeho dílo *De congelatione et conglutinatione lapidum* („O srážení a scelování kamenů“), jež přeložil kolem r. 1200 Alfréd ze Sareshelu. Text měl význačné postavení, neboť byl připojen ke IV. knize →Aristotelových *Meteorologica* – mnoho tehdejších vzdělanců považovalo za autora samotného Aristotela. Avicenna, skutečný autor, v něm napadá tvrzení, že kovy je možno přeměňovat jeden v druhý, a popírá stejnorodost přírodních a umělých látek. Pozdější alchymisté se tudíž cítili nuceni zabývat se touto kritikou v úvodech ke svým dílům. Alchymie se tak stala ohniskem diskuse o hranicích mezi uměním a přírodou. („Uměním“ zde rozumíme schopnost napodobovat přírodu lidskými prostředky.) Dalším závažným přínosem arabské alchymie pro evropské duchovní dějiny bylo Pseudo-Aristotelovo rozčlenění alchymie v knize *Secretum secretorum* („Tajemství všech tajemství“). Jde o tradiční zrcadlo knížat s přílohou o okultních vědách (→magie, →okultismus). *Secretum secretorum* bylo jednou z nejpopulárnějších knih středověku a alchymie se díky němu dostala na kdekterý knížecí dvůr. Jeho součástí je mj. verze „Smaragdové desky“ (*Tabula Smaragdina*), přisuzované →Hermu Trismegistovi (→hermetismus). Jejými záhadnými výroky se Evropané zabývali ještě v 17. století (a pro alchymické esoteriky má velký význam dodnes).

V průběhu 13. století se snaha o asimilaci arabské alchymie stala zřejmou. Na počátku století vyšlo Pseudo-Aristotelovo nebo Pseudo-Rhazesovo pojednání *De perfecto magisterio* („O dokonalém mistrovském díle“) a *Lumen luminum* („Světlo světél“), v nichž je patrný vliv „Smaragdové desky“. Dalším dílem z téže doby je *Ars alkimie* („Umění alchymie“), snad sepsané Michaellem Scotem, dvorním astrologem císaře Friedricha II. Je v něm zmínka o generálovi řádu františkánů jménem Elias z Cortony. Skutečného rozšíření se alchymie v Evropě dočkala až kolem r. 1250, kdy →Albert Veliký píše své dílo *De mineralibus*. Systematizuje v něm scholastickou přírodovědu a pokouší se spojit alchymii se svými představami o procesech v nitru země, kde podle něj probíhá tvorba kovů a solí. Albertova kniha přivedla vznik celého souboru pseudonymních textů a pravděpodobně byla také zdrojem pro Geberovu *Summa perfectionis* z poslední třetiny 13. století. *Summa* přináší vlivnou korpuskulární teorii hmoty (→matérie). Definuje také vzestupné pořadí tří druhů agens („medicíny“) ke zdokonalování kovů. Asi sto let po Albertově spisu *De mineralibus* píše Roger →Bacon svá tři velká „Opera“, v nichž mimo jiné uvažuje o alchymii jako možném prostředku reformy scholastické vědy. Má pomoci zažehnat houfy Antikristovy, které brzy přijdou, jak Bacon věří zcela

v duchu soudobého očekávání konce světa. V alchymii vidí především možnost prodloužení lidského života (→*panacea*). Vyzdvihuje nicméně i její užitečnost pro zdokonalování běžných léků a pro nejrůznější chemické metody, které byly v té době obvyklé.

Koncem 13. století se již alchymie stala cílem útoků ze strany řádových duchovních, jmenovitě františkánů a dominikánů. Vrcholem odporu katolické církve vůči alchymii byla pravděpodobně bula *Spondent quas non exhibent*, kterou vydal kolem r. 1317 papež Jan XXII. (→zákazy alchymie). Ani papež ovšem nemohl zabránit narůstání zájmu o alchymii. „Kniha zkoumání →kvintesence všech věcí“ (*Liber de consideratione quintae essentiae omnium rerum*), kterou napsal →Jan z Rupescissy asi r. 1350 ve františkánském klášteře za jedné ze svých internací, vzbudila nevídaný zájem. Rupescissa v ní rozvíjí myšlenku izolování kvintesence z běžné látky rozpouštěním v →kyselinách, extrakcí →alkoholem a následnou destilací a kohobací (→pracovní postupy). Podobně v té době uvažovali i autoři, kteří své texty vydávali za dílo Raimunda Lulla. Dílo Jana z Rupescissy bylo dále zpracováváno a stalo se základem pseudo-lullovského spisu *Liber de secretis naturae* („Kniha o tajemstvích přírody“). Rupescissova díla jsou spolu s pseudo-lullovským souborem vrcholem alchymie 14. století. *Liber de consideratione quintae essentiae omnium rerum* se dochovalo asi ve stovce opisů z 15. a 16. století. Pseudo-lullovský korpus sám obsahuje více než sto titulů, zpravidla známých ve více opisech. To jasně ukazuje, jak velkou popularitu měla alchymie v pozdně středověké Evropě.

LITERATURA E. J. Holmyard, D. C. Mandeville, *Avicennae „De congelatione et conglutinatione lapidum“*, Paříž 1927; H. E. Stapleton aj., *Chemistry in Iraq and Persia in the Tenth Century A. D.*, in: *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal* 8, 1927, s. 317–411; týž aj., *Two Alchemical Treatises Attributed to Avicenna*, in: *Ambix* 10, 1962, s. 41–82; J. Ruska, *Die Alchemie d. Avicenna*, in: *Isis* 21, 1934, s. 14–51; týž, *Das Buch d. Alaune u. Salze*, Berlín 1935; týž, *Übers. u. Bearbeitung von al-Razis Buch „Geheimnis d. Geheimnisse“*, in: *Quellen u. Studien z. Gesch. d. Naturwissenschaften u. d. Medizin* 4, 1935, s. 153–238; týž, *Pseudepigraphische Rasis-Schriften*, in: *Osiris* 7, 1939, s. 3–94; S. Harrison Thomson, *The Texts of Michael Scot's „Ars Alchemie“*, tamtéž 5, 1938, s. 523–559; G. Anawati, *Avicenne et l'Alchimie*, in: *Oriente e Occidente nel medioevo*, Řím 1971, s. 285–343; R. Halleux, *Les textes alchimiques*, Turnhout 1979; týž, *Les ouvrages alchimiques de Jean de Rupescissa*, in: *Histoire littéraire de la France* 41, 1981, s. 241–277; týž, *Albert le Grand et l'alchimie*, in: *Revue des sciences philosophiques et théologiques* 66, 1982, s. 57–80; B. Obrist, *Les débuts de l'imagerie alchimique*, Paříž 1982; M. Pereira, *The Alchemical Corpus Attributed to Raymond Lull*, Londýn 1989; týž, *L'Oro dei filosofi*, Spoleto 1992; W. R. Newman, *The „Summa perfectionis“ of pseudo-Geber*, Leiden 1991; týž, *The Alchemy of Roger Bacon and the „Tres epistolae“ Attributed to him*, in: G. Beaujouan (ed.), *Comprendre et maîtriser la nature au Moyen Âge*, Ženeva 1994, s. 461–479; A. Paravicini-Bagliani (ed.), *Le crisi dell'alchimia*, in: *Micrologus* 3, 1995, s. 75–148; C. Crisciani a M. Pereira, *L'Arte del sole e della luna: alchimia e filosofia nel medioevo*, Spoleto 1996; Haage, s. 114–200; L. M. Principe, W. R. Newman, *Some Problems with the Historiography of Alchemy*, in: W. R. Newman, A. Grafton (ed.), *Secrets of Nature: Astrology and Alchemy in Early Modern Europe*, Cambridge (Mass.) 2001, s. 385–431; W. R. Newman, *Promethean Ambitions*, Chicago 2004.

William R. Newman

Alchymie na knížecích dvorech V průběhu 15. století upadala císařská moc a vládcové jednotlivých evropských států získávali stále větší moc a nezávislost. Knížecí dvory se staly vládními, správními i kulturními středisky a knížata brala pod svou ochranu nejrůznější umělce a řemeslníky včetně alchymistů. Zájem šlechty o alchymii dosáhl vrcholu v 16. a 17. století a během století 18. a 19. opět upadal, zároveň s mocí šlechty. Nicméně již ve středověku měli praktikující alchymisté i teoretikové aristokratické mecenáše, jak dosvědčuje příklad Michaela Scota (Scotus, asi 1180–asi 1235), kompilátora nebo překladatele závažných arabských alchymických textů a dvorního astrologa císaře Friedricha II. (1194 až 1250). Po celé 14. a 15. století vydávala světská i duchovní vrchnost výnosy proti alchymii (→zákazy alchymie), motivované ovšem spíše strachem z falšování ušlechtilých kovů nebo raženého →zlata (→zlatodějství) než pochybnostmi o možnosti transmutace nebo vírou v hříšnost alchymie. Příklady dvorské alchymie za renesance můžeme najít po celé Evropě. Uvedme namátkou několik jmen: Thomas →Norton byl komorníkem anglického krále Eduarda IV., Nicolaus Melchior Szebeni (pozdní 15. století) byl astrologem u dvora uherského krále Ladislava II., Alexander von →Suchten byl osobním lékařem polského krále Zikmunda II. Augusta. Knížata však nejen zaměstnávala alchymisty, ale i sama experimentovala. Markrabě Johann von Sagan dostal (kolem r. 1437) přízvisko „Alchymista“ a manželka císaře Zikmunda (1368–1437) Barbora Celjská († 1451) byla známa jako →adeptka. Údajně s ní byl v kontaktu Jan z Lazu, autor prvního česky psaného alchymického spisu *Cesta spravedlivá* z r. 1457. Od r. 1480 měl prý v Kutné Hoře svou alchymickou laboratoř Hynek z Poděbrad (* 1452), syn krále Jiřího z Poděbrad.

S rozmachem knížecích dvorů v 16. století rostla alchymická aktivita na evropských dvorech přímo explozivně, zejména ve Svaté říši římské. Rod Medici, španělští i rakouští Habsburkové, kurfiřtové saští, falčtí a braniborští zaměstnávali vlastní alchymisty a někteří i sami laboratorně pracovali. A kromě nich se alchymii věnovali mnozí vládcové z méně významných rodů, např. vévodové brunšvicko-wolfenbüttelští nebo lantkrabata hesensko-kasselská. Johannes →Trithemius učil kurfiřta Joachima I. Braniborského (vládl 1499–1535). Leonhard →Thurneisser se jako osobní lékař markraběte Johanna Georga Braniborského domohl vysokého postavení a bohatství. Některá knížata se v alchymii vůbec nevyznala, ale přesto zaměstnávala početné alchymisty v naději, že tímto způsobem budou moci získat prostředky na financování nákladného dvorského života – příkladem budiž vévoda Friedrich I. Württemberský (vládl 1593–1608). Zájem ostatních vládců se nicméně nesoustředil na pouhou výrobu zlata, jakkoli známe ukázkové případy i ze století 17. a 18. (→Caetano a →Cagliostro). Mimo materiální aspekty měla totiž alchymie i aspekty metafyzické, s nimiž se jednotlivá knížata potýkala různě. Rakouští Habsburkové posílali některé alchymisty poté, co u dvora předvedli úspěšné transmutace, do císařských dolů v Čechách a v Uhrách, aby tam osvědčili své schopnosti při získávání drahých kovů ve velkém. Naproti tomu

Lantkrabě Mořic Hesensko-Kasselský, zvaný Učený. Rytina od Jacoba van der Heyden, z knihy *Monumentum sepulcrale*, Kassel 1638.

císaři → Rudolfovi II. šlo spíše o porozumění přírodě a o božskou moudrost, k níž alchymie, jak se zdálo, otvírala bránu. V téže době se o alchymii zajímali četní čeští šlechtici. Nejznámějším z nich byl Vilém z Rožmberka (1532–1592), jehož zájem se zaměřoval též na medicínské působení Kamene filosofů – šlo o problém bezdětnosti jak jeho samého, tak jeho bratra Petra Voka (1539–1611); jimi jak známo Rožmberkové vymřeli. Někteří vládci 16. století, např. lantkrabě Mořic (Moritz) Hesensko-Kasselský, spatřovali v alchymii tajnou vědu, úzce spjatou s pansofickými a jinými naukami. V éře reformace a jí rozdmýchaných náboženských válek se alchymie těmto knížatům zdála prostředkem všeobecné materiální i duchovní obnovy, jež by mohla překonat rozpolcení evropského křesťanstva. Podobně uvažovali také zakladatelé → rosenkruciánství. Koncem třicetileté války začala alchymie stále více ztrácet svůj religiózně-metafyzický význam. Přesto byla i nadále pěstována jako cosi, co patří k obrazu kní-

žete. Jako byly za soukromé činnosti vhodné pro knížata uznávány některé práce řemeslné, kupříkladu soustružení, pěstovala se také alchymie, nákladný koníček bohatých a mocných. Byla důležitá i k stavění knížecí velikosti a moci na odív, jak dosvědčuje např. alchymická alegorie (→ emblém) Christiana → Knorra von Rosenroth, která byla uvedena u příležitosti sňatku císaře Leopolda I. s Eleonorou Magdalenou Theresií roku 1677. Alchymická metaforika a symbolika tu slouží k tomu, aby ukázala dynastickou kontinuitu. Do tohoto kulturního schématu zapadalo i sociální postavení knížete, neboť ten, jako Bohem vyvolený, byl zjevně zvláště hoden získat → *Lapis philosophorum*, k čemuž podle tehdejšího přesvědčení bylo zapotřebí božské milosti. V době svého rozkvětu se alchymie stala dokonce symbolem knížecího života vůbec, neboť zahrnovala přeměňování neušlechtilých kovů ve věčné, nezničitelné zlato, což jednak odráželo ideál knížecí vlády, jednak podporovalo představu věčnosti knížecího práva na vládnutí.

LITERATURA A. Bauer, *Chemie u. Alchemie in Österreich bis zum beginnenden 19. Jh.*, Vídeň 1883; Kopp, *Alchemie*, díl I., s. 104–147; H. Srbik, *Abenteurer am Hofe Kaiser Leopolds I.*, in: *Archiv f. Kulturgeschichte* 8, 1910, s. 52–72; W. Ganzenmüller, *Die Alchemie im Mittelalter*, Paderborn 1938; E. E. Ploss aj. (ed.), *Alchimia. Ideologie u. Technologie*, Mnichov 1970; R. J. W. Evans, *Rudolf II. and His World*, Oxford 1973 (čes. *Rudolf II. a jeho svět*, Praha 1997); B. T. Moran, *The Alchemical World of the German Court. Occult Philosophy and Chemical Medicine in the Circle of Moritz of Hessen*, Stuttgart 1991; týž (ed.), *Patronage and Institutions. Science, Technology and Medicine at the European Court 1500–1750*, Woodbridge 1991; J. Weyer, *Graf Wolfgang II. von Hohenlohe und die Alchemie*, Sigma-ringen 1992; P. H. Smith, *The Bussines of Alchemy. Science and Culture in the Holy Roman Empire*, Princeton 1994; H. Borggreffe, *Moritz der Gelehrte als Rosenkreuzer und die „Generalreformation der gantzen weiten Welt“*, in: týž, V. Lüpkes, H. Ottomeyer (ed.), *Moritz der Gelehrte. Ein Renaissancefürst in Europa*, Kassel 1997, s. 339–344; B. T. Moran, *Moritz von Hessen u. d. Alchemie*, in: tamtéž, s. 357–360; A. Wraný, *Geschichte der Chemie und der auf chemischer grundlage beruhenden Betriebe in Böhmen bis zur Mitte d. 19. Jahrhunderts*, Praha 1902; O. Zachar, *Cesta spravedlivá v alchymii mistra Antonia z Florencie*, Praha 1899; týž, *O alchymii a českých alchymistech*, Praha 1911; P. Vágner, *Theatrum chemicum*, Praha 1995; V. Karpenko, P. Widzová, *Dva alchymické návody z majetku Hynka z Poděbrad*, in: *Dějiny věd a techniky* 33, 2000, s. 99–115.

Pamela H. Smith

Alchymie novověká Za renesance se znovu probudily k životu nejen klasické myšlenkové tradice, ale také zájem o →hermetismus, novoplatonismus (→platonismus) a alchymii. Jakkoli v renesanční alchymii stále hrály důležitou roli antické i středověké nauky, jejím podstatným znakem je propojení s novoplatónskou kosmologií, nabízející alternativu k →Aristotelově přírodní filosofii (→aristotelismus): zdůrazňovala důležitost duchovních entit (→duch, →duše, →duše světa) jako prostředníků mezi Bohem a jeho stvořením.

Tyto myšlenky přijal a nově zformoval →Paracelsus. Filosofie je podle jeho učení poznáváním neviditelné „skutečné“ přirozenosti věcí, je to porozumění duchovním, netělesným esencím (→kvintesence), působícím v celém →kosmu. To ony dávají látkám jejich sílu a podstatu. Alchymie podle Paracelsa umožňuje proniknout do vnitřní povahy věcí a oddělit jejich podstatné duchovní znaky od materiální slupky. Alchymie dokáže svými pojmy vysvětlit věci, které se přirozeně vyskytují, a může proto pokračovat v tvůrčím díle přírody, ba dovést je k dokonalosti.

Paracelsus a jeho stoupenci na základě →chemiatrie kritizovali tradiční aristotelský způsob myšlení v medicíně. Naproti tomu Andreas →Libavius nebo Daniel →Sennert se pokoušeli včlenit alchymii do galénsko-aristotelského myšlenkového systému. Libavius se snažil zbavit alchymii mystických a religiózních prvků a převáděl alchymické texty do podoby chemických předpisů a →pracovních postupů. Jeho *Alchemia* byla v podstatě příručka plná rad pro laboratorní praxi, výrobních předpisů a pracovních návodů. Podobné odtržení mystických aspektů alchymie od zřetelů praktických je příznačné též pro Francise Bacona (1561–1626), který ostře kritizoval alchymisty, předhazuje jim nedostatek metodičnosti a používání obskurní terminologie (→jazyk alchymie). Uznával ovšem, že pokusy o vyrobení →zlata vedly k mnoha poučným experimentům a užitečným objevům.

Sám proto převzal některé podstatné aspekty Paracelsovy kosmologie, ba dokonce se pokoušel o transmutaci kovů (→*Opus magnum*) a snažil se získat elixír (→*Lapis philosophorum*).

Již v průběhu středověku pronikaly do alchymie křesťanské symboly a byly odpovídajícím způsobem reinterpretovány. Tento proces pokračoval i za reformace. Erasmus Rotterdamský (asi 1466/1469–1536) alchymii odmítal, zato Martin Luther ji velebil jednak pro její praktickou užitečnost, jednak za to, že alegoricky obráží křesťanská mystéria. Alchymie přitahovala i kalvinisty, jak můžeme vidět na skupině alchymistů u dvora lantkraběte Mořice Hesensko-Kasselského (→alchymie na knížecích dvorech), nemluvě o mnoha francouzských alchymistech a paracelsiánech. Ve spisu *Philosophia ad Athenienses* podává Paracelsus alchymickou interpretaci biblického vyprávění knihy Genesis, podle níž je Stvoření proces oddělování, lučby (oddělení horní části světa od dolní, dobra od zla, mužského od ženského atd.). Jeho pojetí se rychle ujalo mezi paracelsiány. Jeden z nich, teosof Heinrich →Khunrath, chápe universum jako výsledek božské alchymie a *Opus magnum* jako třibení a očistu člověka i přírody. Kámen filosofů (→*Lapis philosophorum*) ztotožňuje s Kristem. Další paracelsián, Gerhard →Dorn, hlásal, že smyslem alchymie není zušlechťování kovů, nýbrž vnitřní zdokonalení člověka. Alchymista podle něj musí sám sebe proměnit v „živoucí filosofický Kámen“. Duchovní očistění se přitom netýká jen skupiny →adeptů, schopných provádět *Opus magnum*: Dílo bylo chápáno jako proces všeobecné očisty lidstva a přírody, tj. jako opakování vykupitelského díla Kristova. Alchymické symboly a myšlenkové postupy přijímali i hlasatelé konce věků a příslušníci různých náboženských sekt, mj. rosenkruciáni (→rosenkruciánství). Spojovali je s eschatologickými nadějemi, např. s očekávaným návratem proroka Eliáše. Ve spisích Paracelsa, Alexandra von →Suchten a Raphaela Egliho je příchod Eliáše, zvaného →Elias Artista, znamením nového věku osvícení, v němž zaniknou války, nemoci a zkaženost a vyjevna budou všechna tajemství přírody.

Během anglické „Slavné revoluce“ (1688) se alchymie a paracelsiánství neobyčejně rozšířily, zhusta ve spojení s radikálními návrhy politických a sociálních reforem. Jan Amos Komenský (1592–1670) a Samuel Hartlib (?–1662) chválili na alchymii její úsilí o vnitřní obnovu člověka i její experimentální a praktické aspekty. John Webster (1610–1682) šel dokonce tak daleko, že r. 1654 vykázal alchymii hlavní úlohu ve svém projektu reformy univerzitního vzdělávání. Sama Bible bývala tehdy interpretována jako alchymický text a Mojžíš jako alchymista, který se svému umění naučil od egyptských kněží. Alchymie byla součástí *prisca sapientia*, pravé vědy o přírodě a člověku. Staré hermetické texty považovali mnozí autoři té doby za předmojžíšovské (předpokládajíce, že čím je text starší, tím je blíže pravdě). Podobně uvažovali ještě Isaac →Newton a jeho současníci (→mytoalchymie).

Počátkem novověku vzrostl zájem o antickou mytologii a alchymická díla začala produkovat odpovídající emblematické koncepty (→emblém). Například báje

o Zlatém rounu se vykládala jako alegorie hledání Kamene filosofů nebo výroby umělého zlata. (Dokonce s jistým oprávněním, neboť jemná zrnka zlata v písku zlatonosných řek je možno sbírat do ovčího rouna vloženého do vody.) Vynikajícím představitelem alchymické interpretace mytologických podání je Michael →Maier. Podle Maiera nebylo celé egyptské náboženství i řecká mytologie ničím jiným než alegoriemi Velkého díla. Stejný názor zastával později Olaus Borrichius (1626–1690) a ještě v 18. století se jej držel benediktinský mnich Antoine-Joseph Pernety (viz dále).

Rozkvět alchymie v renesanci a raném novověku by nebyl býval možný bez podpory, kterou jí poskytovaly mnohé knížecí dvory (→alchymie na knížecích dvorech). Přesto, že bula papeže Jana XXII. dala r. 1317 alchymii do klatby (→zákazy alchymie), Johannes Aurelius Augurellus (asi 1454–1537) věnoval svou alchymickou poému *Chrysopoeia* z r. 1515 medicéjskému papeži Lvovi X., ochránci a podporovateli nejen krásných umění, ale i alchymie. Florentští Mediciové (Cosimo I., Ferdinando I., Francesco I. a jeho syn Antonio) měli u dvora alchymisty a někteří z nich toto umění sami provozovali. Podporu nalézali alchymisté i u pánů německých – ne jeden z německých šlechticů se zajímal nejen o výrobu zlata, nýbrž i o alchymickou teorii. Největšími mecenáši alchymie byli již jmenovaný lantkrabě Mořic Hesensko-Kasselský, Friedrich I. Württemberský, Wolfgang II. z Hohenlohe, a především císař →Rudolf II. v Praze. Císařovými chráněnci byli např. Michael Maier, Martin →Ruland, John →Dee, Michael →Sendivogius, Heinrich Khunrath nebo Leonhard →Thurneisser. V druhé polovině 17. století podporoval alchymisty císař Leopold I., nakloněný mj. Johannu Joachimovi →Becherovi. Nelze bohužel popřít, že lákavá vyhlídka na místo dvorního alchymisty přitahovala četné podvodníky a šarlatány, kteří dlouhodobě poškozovali pověst alchymie (→zlatodějství).

Transmutace kovů byla považována za možnou i v 17. století, ve věku vědecké revoluce, kdy se o ní diskutovalo v rámci atomistických modelů hmoty. Představa rozpuštění nebo rozdrobení hotové matérie a jejího následného přeformování, provázející alchymii od samých jejích počátků (antické *solve et coagula*), byla s podobnými interpretacemi dobře slučitelná. Podle Roberta →Boylea poskytuje korpuskulární pojetí hmoty nové teoretické zdůvodnění možnosti proměny kovů: transmutace je nové uspořádání jejich struktury, tj. změna velikosti, tvaru a pohybu částic pralátky. Proměnu kovů pokládal Boyle dokonce za empirický důkaz korpuskulární struktury látek. Důkazem mu byla také přeměna zlata na neušlechtilé kovy, kterou úspěšně provedl, jak se domníval. Též Isaac Newton rozvíjel své alchymické koncepce v souvislosti s korpuskulární teorií. Podle něj je nejprve nutno rozložit větší kovové částičky (které jsou složeny, byť určují specifické vlastnosti kovů) na menší základní součásti, aby mohla transmutace začít. Pomocí sublimátu (chlorid rtuťnatý) a „ducha kyseliny“ (což je pravděpodobně výraz pro koncentrovanou kyselinu) se pokoušel rozložit antimónovou rudu a kovy. Nejmenší částičky takto získané měly být pak nově pospojovány, čímž je transmutace úspěšně završena.

Jakkoli Boyle i Newton užívali v alchymických výkladech korpuskulární teorie, vcelku se drželi tradičního vitalistického modelu alchymických procesů. Boyle například nikdy nepopíral existenci kovových semen (→semeno), filosofického Mercuria (→rtuť) nebo zlaté tinktury (*tinctura auri*; často se tak označoval Kámen filosofů). Právě tak Newton mluvil o fermentujících silách a živých duchovních substancích jakožto o transmutačních činidlech. Následoval tradiční výklad tvorby kovů: též podle Newtona rostou a hnijí. *Putrefactio* (tlení, hnití) je podle něj rozhodující fází procesu, po níž se utvoří chaotická (→chaos) beztvářá matérie, z níž teprve mohou vyvstávat nové substance. Jeho pojetí putrefakce se nevyklučuje s tradičním výkladem ani s teorií korpuskulární, a na druhé straně ani s knihou *Genesis*. Newton byl přesvědčen, že trvalým střídáním chaosu a nového stvoření povstávají stále nové světy a látky podle počátečního Božího předurčení.

Pro Paracelsa a jeho stoupence nebyla cílem alchymie výroba zlata, nýbrž reforma lékařství a příprava nových druhů léčiv. Nový směr dostal jméno chemiatrie nebo iatrochemie. Základní fyziologické jevy nevykládá Paracelsus na základě čtvera tělesných šťáv, nýbrž postuluje „Archea“, jež nazývá „vnitřním alchymistou“. Jeho působení vysvětluje na základě trávení, kdy *Archeus* zpracovává potravu tím, že odděluje prospěšné součásti od přebytečných. Paracelsovská medicína se vyznačuje chemickou syntézou léčiv (proti léčivým látkám extrahovaným z přírodních látek). Největší pozornost se soustředila na preparáty vyrobené z kovů. Publikace díla →Basilia Valentina podpořila užívání antimonových přípravků, o něž se vedly spory; ve Francii bylo dokonce zakázáno výnosem pařížské lékařské fakulty. Podle filosofujících alchymistů měl ovšem →antimon schopnost tříbit zlato a léčit celou řadu onemocnění. Polemizovalo se také o užívání tekutého či pitného zlata (→*aurum potabile*), jež někteří považovali za předstupeň elixíru a všelék svého druhu (→*panacea*). Iatrochemikové provokovali etablovanou medicínu svými fyziologickými teoriemi i recepturami na přípravu léků.

Alchymie nezanikla ani ve století 18., navzdory útokům racionalistických myslitelů, kteří ji posuzovali skepticky, pokud ji přímo neuváděli jako příklad lidské lehkověrnosti. První polovina století se naopak vyznačuje intenzivním zájmem o alchymii. Vycházelo bezpočtu jednotlivých traktátů i velkých souborů alchymických textů. Známé jsou např. *Bibliotheca Chemica Curiosa*, publikovaná J. J. Mangetem, nebo *Deutsches Theatrum Chemicum*, které vydal F. Roth-Scholtz. Později začala alchymie ztrácet své posud silné vazby na přírodní filosofii a stala se předmětem aktivit tajných společností. Zprávy o alchymických transmutacích stále budily pozornost, o čemž svědčí skutečnost, že Francouzská akademie věd v roce 1722 zkoumala tato sdělení, podobně jako r. 1782 britská Royal Society a r. 1787 berlínská Akademie der Wissenschaften. Začátkem století ještě provozoval svá alchymická studia Newton. Obránce atomistické teorie Edmund Dickinson (1624–1707) publikoval zároveň alchymická pojednání a prováděl experimenty s cílem získat elixír. Holandský učenec Hermann Boerhaave (1668–1738) ve svých *Elementa Chemiae* z r. 1732 velebí alchymii pro její přínos k porozumění přírodě.

Přiznává sice, že chybí důkazy pro reálnost proměny kovů, dodává však, že její možnost nemůžeme předem popírat, neboť bychom tím omezovali moc Boží a moc přírody. Ve Francii roku 1722 Étienne Geoffroy (1672–1731) napadl se vší vehemencí alchymii, jíž se v té době stále ještě zabýval renomovaný *Journal des Sçavants* i celá řada uznávaných lékařů a přírodovědců. *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences des arts et des métiers*, vydaná Diderotem a D'Alembertem (1751 až 1800), obsahuje heslo „Alchymie“ od Paula Jacquese Malouina. Alchymie má jeho uznání, nevylučuje ani úspěšné transmutace antických alchymistů. V hesle „Chemie“ pak blíže neznámý autor jménem Vernel vyjadřuje obdiv vůči Paracelsovi, J. R. → Glauberovi a J. B. van → Helmontovi. V Německu vyšlo v průběhu 18. století velké množství alchymických knih. Některé z nich byly velice oblíbeny, jako např. *Aurea Catena Homeri* (čes. *Homérův zlatý řetěz*, Praha 2002), připisovaná Josephu Antonu Kirchwegerovi (vyšla ve třech dílech v letech 1723–1770, potom různá další vydání). Opírá se o názory George → Starkeyho (pseudonym Eirenaeus Philalethes) a zdůrazňuje analogii mikrokosmos-makrokosmos (→kosmos).

Status vědy ztratila alchymie s triumfálním nástupem kvantitativní přírodovědné chemie, u jejíhož zrodu stojí Antoine Laurent Lavoisier (1743–1794). Alchymické myšlenky nadále přijímali a přetvářeli teosofové a romantičtí naturfilosofové jako Franz von Baader (1765–1841) nebo Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling (1775–1854), kteří odmítali mechanizaci a matematizaci přírody a pojímali svět vitalisticky nebo mysticky. Alchymie žila dále v tajných společnostech a náboženských hnutích (mezi nimiž byla a je nejasná hranice). V Německu hrál v této souvislosti důležitou roli především zednářský Řád zlatého a růžového kříže (→rosenkruciánství). Jeho rituály a teze byly plné alchymických symbolů a myšlenek a od jeho členů se očekávala i praktická alchymická práce. K rosenkruciánům patřil mj. známý přírodovědec Georg Forster (1754–1794), který v letech 1780/1781 prováděl alchymické experimenty, částečně vycházející z Paracelsa a Basilia Valentina. Náboženské aspekty alchymie, např. v díle Jacoba → Böhma, nacházely ohlas zejména u německých pietistů. Transmutace kovů se vykládala jako symbol vykupitelského díla Kristova a alchymické *Opus magnum* jako analogon zmrtnýchvstání.

V tomto duchovním ovzduší, prosyceném pietismem a znovuprobuzeným zájmem o alchymii, studoval mladý →Goethe intenzivně spisy Paracelsa, Basilia Valentina, Johannese van Helmonta a Philaletha. Prováděl vlastní pokusy a pokoušel se vyrobit universální lék (→*panacea*), podnícen též osobní zkušeností: v prosinci 1768 na smrt onemocněl a byl vyléčen tajným prostředkem. V době studií spatřoval Goethe v alchymii cestu, jíž lze proniknout do nitra věcí. Tato víra zaznívá též ve vstupním monologu *Fausta*.

Koncem 18. století byly alchymicko-mystické a alchymicko-teosofické myšlenky obzvláště živé ve Francii, ve hnutí iluminátů (*illuminés*). Louis-Claude de Saint Martin mysticky interpretoval alchymické nauky a symboly a znovu přivedl k životu paracelsovské pojetí přírody jako alchymisty. Jiný člen iluminátů, již

zmíněný benediktinský mnich Antoine-Joseph Pernety (1716–1800/1801), byl stoupencem Emanuela Swedenborga (1688–1772), očekával konec světa a zabýval se hermetickými vědami, hledaje Kámen filosofů. I on interpretoval alchymický proces jako analogii Kristova vtělení a zmrtvýchvstání. Podobné představy bychom v té době našli mezi swedenborgiány ve Finsku a Švédsku. V 19. století vznikaly především ve Francii další společnosti spjaté s alchymii a →okultismem. Jeden z takových pozdních alchymistů, Théodore Tiffereau, poslal roku 1854 pařížské akademii věd šest pojednání, v nichž tvrdil, že našel cestu k proměně stříbra ve zlato. Ve Velké Británii provozovaly alchymii i ve 20. století různé esoterické společnosti, především Order of the Golden Dawn („Řád zlatého roz-
břesku“).

Solidně podložená díla o dějinách alchymie, která sepsali kolem přelomu 19. a 20. století Hermann Kopp, Edmund von Lippmann nebo Marcelin Berthelot (→historiografie), představují alchymii víceméně jako předchůdkyni chemie, jakousi protochemii. Výjimkou je Ethan Allen Hitchcock, který již r. 1857 formuloval psychologickou interpretaci alchymie – chápal ji jako metaforu vykoupení a proměny člověka. Na tomto pojetí dále stavěli rakouský psychoanalytik Herbert Silberer a posléze Carl Gustav Jung (→psychologie alchymie). Jung dospěl k názoru, že existuje analogie mezi sny nebo snovými symboly některých jeho pacientů a symboly alchymickými. V nevědomí se podle něj dějí procesy, jejichž výrazem jsou alchymické symboly, a výsledky těchto procesů korespondují s výsledky procesu alchymického. Alchymie jako taková je podle Junga projekce archetypálních procesů, odehrávajících se v kolektivním nevědomí, na materii. *Opus magnum* pak je metafora cesty individuace. „Pravým cílem“ alchymie je pro Junga vykoupení světa, je tedy alchymie pokračováním křesťanství. I během 20. století se čas od času objevovaly zprávy o úspěšných transmucích a na veřejnosti vystupovali i samozvaní alchymisté jako třeba Heinrich Kurschaldgen nebo Franz Tausend. Zájem o alchymii se nicméně soustřeďoval většinou na zmíněný psychologizující interpretační model.

LITERATURA N. Lenglet du Fresnoy, *Histoire de la Philosophie Hermétique*, 3. sv., Paříž 1742 (přetisk Hildesheim 1975); A.-J. Pernety, *Dictionnaire Mytho-Hermétique*, Paříž 1758 (přetisk tamtéž 1972); H. Kopp, *Alchemie*; H. Stanley Redgrove, *Alchemy: Ancient and Modern*, Londýn 1911 (nové vydání Trowbridge 1973); C. G. Jung, *Psychologie und Alchemie*, Curych 1944 (čes. *Psychologie a alchymie*, in: C. G. Jung, *Výbor z díla*, sv. V a VI, Brno 1999 a 2000); M. Eliade, *Forgerons et alchimistes*, Paříž 1956 (čes. *Kováři a alchymisté*, Praha 2000); R. P. Multhauf, *The Origins of Chemistry*, Londýn 1966; A. G. Debus, *The Chemical Philosophy*, 2 sv., New York 1977; týž, *Chemistry, Alchemy and the New Philosophy*, Londýn 1987; týž, *The French Paracelsians*, Cambridge 1991; C. Meinel (ed.), *Die Alchemie in der Europäischen Kultur- und Wissenschaftsgeschichte*, Wiesbaden 1986; Z. R. W. M. van Martels (ed.), *Alchemy Revisited*, Leiden 1990; J.-C. Margolin, S. Matton (ed.), *Alchimie et Philosophie – la Renaissance*, Paříž 1993; R. Patai, *The Jewish Alchemists. A History and Source Book*, Princeton 1994; P. M. Rattansi, A. Clericuzio (ed.), *Alchemy and Chemistry in the 16th and 17th Centuries*, Dordrecht 1994; W. R. Newman, L. M. Principe, *Alchemy vs. Chemistry: The Ethymological Origins of a Historiographic Mistake*, in: *Early Science and Medicine* 3, 1998, s. 32–65.

Antonio Clericuzio

SEZNAM AUTORŮ

Dr. Martha Baldwin
Dept. of History of Science
Harvard University
Cambridge, Massachusetts

Prof. Dr. Marco Beretta
Istituto e Museo di Storia
della Scienza
Firenze

Gerhard Brey M. A.
Kent

Prof. Dr. Charles Burnett
The Warburg Institute
London

Dr. Antonio Clericuzio
Dipartimento di Filologia
e Storia
Università degli Studi
di Cassino
Cassino

Prof. Dr. Karin Figala
Zentralinstitut
für Geschichte der Technik
Deutsches Museum
München

Prof. Dr. Gad Freudenthal
Institute d'Histoire
des Sciences
Chatenay-Malabry

Dr. Heike Hild
Korschenbroich

Prof. Dr. Bernard Joly
Lille

Prof. Dr. Didier Kahn
Université de Paris
Centre d'étude de la langue
et de la littérature françaises
des XVIIe et XVIIIe siècles
Paris

Prof. Dr. Vladimír Karpenko
Karlova Univerzita
Přírodovědecká fakulta
Praha

Prof. Dr. Dr. Gundolf Keil
Institut für Geschichte
der Medizin der Universität
Würzburg

Prof. Dr. Wolf-Dieter
Müller-Jahncke
Privilegierte Apotheke
Kirchen/Sieg

Ulrich Neumann M. A.
Bayreuth

Prof. Dr. William R. Newman
Dept. of History
and Philosophy of Science
Indiana University
Bloomington, Indiana

Dr. Maria Papathanassiou
Dept. of Mathematics
Univerzita Atény

Julian Paulus
Heidelberg

Prof. Dr. habil. Claus Priesner
Neue Deutsche Biographie
Bayerische Akademie
der Wissenschaften
München

Prof. Dr. Lawrence M. Principe
Department of Chemistry
Johns Hopkins University
Baltimore, Maryland

Prof. Dr. Hans-Werner Schütt
Institut für Wissenschafts-
geschichte
Technische Universität Berlin
Berlin

Prof. Dr. Pamela H. Smith
History Department
Pomona College
Claremont, Kalifornie

Prof. Dr. Lothar Suhling
Landesmuseum für Technik
und Arbeit
Mannheim

Dr. Zbigniew Szydło
London

Dr. Joachim Telle
Nürtingen-Heidenstein

Prof. Dr. Jost Weyer
Institut für Geschichte
der Naturwissenschaften,
Mathematik und Technik
Univerzita Hamburg

REJSTŘÍK

- Aachen, Hans von 73, 263
Abélard, Petr 142
Abraham 105
abraxas 40
Accademia dei Linci 240
Accademia dei Secreti 240
Acidum nitri 169
Acidum primigenium 169
Acidum universale 169
Adam von Bodenstein 231
Adam 144
Adelberg 41
Adelung, Johann Christoph 58, 150
adept 17, 28, 31, 63, 72, 82, 123, 125, 182, 208, 210, 211, 231, 275, 288, 316, 324, 328
Adfar viz Stefanos
Adyar 306
Aeneas z Gazy 280
Aethiops mineralis 267
Afflontus viz Platón 234
Afrika 187, 330
Afrodité 125
Agathodaimón 23
Agricola 17n, 66, 68, 158, 280
Agrippa z Nettesheimu 19n, 40, 81, 84, 91, 97, 113, 130, 134, 145, 191, 205, 220, 303, 310, 312
Ahura-Mazda 191
Ahriman 191
aithér viz éter
albedo (viz barvy) 24, 56
Albert Veliký 18, 20nn, 26, 38n, 50, 90, 95, 97, 142, 170, 191, 221, 233, 278, 281, 293, 298, 309, 315
Albrecht Alcibiades (braniborsko-kulmbašský markrabě) 307
Albrecht VII. Schwarzbursko-Rudolstadtský (hrabě) 150
Albrecht z Valdštejna 270
Alciatus, Andreas 99
Alcock, John 287
alcool vini 38
Alderotti, Thaddeus (Taddeo) 38, 48, 177
alegorie 29, 32, 87, 99, 100, 115, 119, 126, 141n, 177, 213, 233, 328
alembik 38n, 173n, 176n
Alexandr Veliký 40, 45, 98
Alexandr von Bernus 230
Alexandrie 23, 45, 85, 115, 190, 208, 266, 281, 328
Alfons III. (aragonský král) 48
Alfréd ze Sareshelu 26, 52, 278
al-Irákí 180
alkahest 36, 52, 208, 274
alkálie (zásady) 37, 67n, 168, 207, 239, 282, 305, 314
al-Kindí 48
Alkmaar 92
alkohol 27, 38n, 43, 48, 52, 78, 95, 112, 139, 165n, 207, 226, 244, 315
Allen, Thomas 86
Almadén 266
alpaka 98
Alphidius 285
Alstein, Jacob 39n
Altdorf 121, 274
Altenburg 152
aludel 177, 242
Alumen (viz kamenec) 147n
Alumen calcinatum 147
Alumen catinum 241
Alumen plumeum 147
Alumen saccharatum 147
Alžběta I. (anglická královna) 82, 149
Alžír 187
amalgám, amalgamování 66, 79, 192, 247, 260, 288, 309, 311, 322
ambix viz alembik
Amerika 58, 83, 186, 318n
ammion 266
Amsterdam 17, 114, 124, 151, 169, 287
amulety 40n, 81, 90, 205
analogie (viz mikrokosmos-makrokosmos) 34, 55, 95, 118, 212, 304

- Anatolie 148
 Anaxagoras 93
 Anaximandros 331
 Anaximenés 331
 Andreae, Johann Valentin (viz též rosenkru-
 ciáni) 41n, 257, 258
 androgyn viz hermafrodit
 Andromachos 48
 Anglie 31, 62, 73, 78, 82, 92n, 105, 107, 109,
 122, 146, 148, 149, 154, 187, 194, 200, 256,
 258n, 284, 287, 307, 312, 318, 319
angos ostrakinon 176
anima mundi viz duše světa
anima sensibilis 269
anima solis 42n, 94
anima viz duše
 Annaburg 162
 Ansbach 317
 Anselm Casimir (mohučský kurfiřt) 206
 Anthony, Francisco 194
 antika, antický 22nn, 30, 43, 49, 73, 129, 131,
 136, 141, 155, 168, 183, 186, 190, 204, 210,
 213n, 222, 248, 268n, 279, 282, 285, 294,
 297, 314n, 316, 323, 328, 332
 antimon 33, 38, 43n, 51, 59n, 65, 73, 85, 101,
 107193, 218, 254, 288, 294, 300, 321, 323
Antimonium crudum 323
Antimonium stellatum 44
 antimonové sklo (*Spießglas*) 323
 antroposofie 306
 Antverpy 19, 83, 101
apeiron 331
 apokalyptika 53, 99, 139
 Apolonius z Tyany 247
 Appenzeller 230
aqua caustica 59, 171
aqua dissolutiva 169
aqua duorum fratrum ex sorore 269
aqua fortis 169, 322
aqua regis 170
aqua vitae (aquavit) 38n, 95
aquila 269
 Arabové, arabská alchymie 20, 22, 25nn,
 37n, 49, 55, 81, 97, 111n, 127, 134n, 147,
 158, 178, 183, 199, 201, 208, 221, 234, 247,
 254n, 259n, 261, 267, 278, 280, 283, 288, 297,
 322, 328n, 333
arbor Iovis 321
arbor Saturni 321
Arcanum coralinum 48
Arcanum duplicatum 48
Arcanum tartari 48
 Arcimboldo, Giuseppe 263
 archetypy 250n
Archeus 33, 80, 124, 186, 230
 Archytas z Tarenta 252
 ariáni 215
 Aristotelés, aristotelismus 20nn, 24, 26, 30,
 38, 45nn, 52nn, 62, 66, 74, 85, 106, 113, 122,
 151, 156, 166, 181, 186, 198n, 201, 221, 235,
 235, 247, 249, 253n, 272, 276, 278, 283, 285,
 288, 289, 290, 295, 297, 309, 332n
 arkánům 17, 36, 48, 194, 226, 230, 258, 327
 Arnald z Villanovy 38, 40, 48, 96, 103, 130,
 191, 196, 226, 239, 248, 262, 278
 Arndt, Johann 150, 257
 Arnošt (Ernest) Bavorský (kolínský
 arcibiskup a kurfiřt) 120, 264
Ars Lullica 187
Arsenicum rubrum 56
 Artephius 54, 191
 arzen 49n, 58, 73, 96, 98, 103, 254, 260, 270,
 294, 320
 arzenik 50, 140, 247
asem 98, 227
 asfalt 213
 Asklépios 127
 astroalchymie 44, 51, 136, 303
 astrologie (viz též planety, hvězdy) 22n, 26,
 28, 44, 51, 53, 83n, 94n, 107, 125n, 144, 157,
 187, 190n, 230, 253, 288nn, 302n, 307n
 astronomie 190, 214, 230, 291
astrum sulfuris 51
 Asyřané 222
 Aš 182
 Atény 234, 289
 Athéna 101
 atomy (viz též korpuskulární teorie) 33,
 71, 84, 202, 218, 331
Atramantum sutorium 315
Atramentum album 315
atramentum 315
 Augšpurk 103, 137, 224, 230
 Augurelli, Giovanni (Augurellus, Johannes
 Aurelius) 32, 97
 August Anhaltsko-Plötzkauský (kníže) 194
 August Saský 88
 August Silný (saský kurfiřt) 69
 Augustin, Aurelius 309
 augustiniáni 256, 309
 Aurach, Georg 87
aurichalcum 74
 auripigment 49n
Aurora consurgens 66, 88, 126, 237, 285, 309
aurum fulminans 322
aurum potabile (pitné zlato) 33, 36, 43, 52, 103,
 233, 256, 322
 Avanzoberg 65

- Avicenna (Ibn Síná) 18, 20, 26, 45, 48, 52nn,
67, 95, 221, 226, 247, 259, 276, 278, 285, 333
Avignon 48n
azbest 268
Azo, R. F. 254
Azoth 260
Baader, Franz von 34
Babylonie 22n, 79, 82, 91, 132, 190n, 291, 300,
302n
Backhouse, William 285
Bacon, Francis 30, 54, 71, 213
Bacon, Roger 20, 26, 53nn, 68, 95, 130, 142,
183, 188, 255, 278, 293, 322
Badel, P. Y. 142
Bach, Bartholomäus 18
Balinus viz Apollónios z Tyany 247
balneologie 230
Balneum Mariae 23, 138, 196, 246
Balneum maris 246
Balneum regis 44
Balneum roris 246
Balneum vaporosum 246
Balneum virginis 246
balsám 295
Bamberg 58, 59
Banská Štiavnica 206
Barbora Celjská (manželka císaře
Zikmunda) 28
Barcelona 101
Barnaud, Nicolas 316
baroko 151, 194
Baron, Theodor 68
Baronius 128
Barrow, Isaac 214
barvení 64, 84, 93, 98, 147, 156, 174, 203n,
228, 280n
barvy (v alchymickém procesu aj.) 22, 24,
38, 42, 44, 47, 50, 52nn, 74, 84, 85, 120, 136,
155, 178, 197, 199, 214, 220, 224, 227, 260,
294, 299, 327
barvy spektrální 57
barvy, teorie 119
Basilej 18, 88n, 103, 113, 115, 150, 159, 184n,
194, 231, 237, 265, 277, 280, 291, 307
Basilius Valentinus 33, 37, 44, 51, 57nn, 65,
68, 101, 114, 118, 121, 137, 161, 170n, 193,
204n, 217, 225, 226, 254, 272, 296, 315n, 322
Bauhín, Caspar 185, 265
baurach 67
Bavor Rodovský z Hustiřan 265
Bavorsko 73, 76
bazilišek 178
Beaujoan, G. 104
Bebenhausen 41
Beguin, Jean 248, 314
Becher, Johann Joachim 32, 62n, 68, 169,
206, 221, 238, 248, 267, 271, 284, 286, 298,
321
Beireis, Gottfried Christoph 63
běloba olovnatá 222
Benátky 17, 65, 68, 72, 74, 168, 232, 267, 280,
319
Benedikt XI. 49
benediktini 32, 35, 57, 310
Bergmann, Torbern 155, 192
Berlín 68n, 132, 150, 182, 231, 307, 308
Bermann, Lorenz 18
Bernardus Trevirensis 64, 130, 248, 288
Bernhard, Johann Christian 170
Berthelot, Marcelin 35, 131
Berzelius, J. J. 205
Besançon 88
bezedno 67
bezoár 65
Bezoardicum 65
Bible 31, 37, 70, 107, 143, 150, 186, 272, 278,
282, 306
bikos 175
Biringuccio, Vannoccio 65, 280
Bischoffswerder, Johann Rudolf von 258
bismut 59, 162, 192, 198, 217, 321
bitumen 238
Blauenstein, Salomon von 153
Blavatská, Helena 306
Bleiberg 65
Bloomefield, William 161
Boccheggiano 65
Bockenheim 317
Bodenstein, Adam von 88, 137
Boë, Franciscus Sylvius de la 168, 305
Boerhaave, Hermann 33, 36, 101, 267, 298,
314
Boëthius 142, 154, 309
Bohemus, Mattheus 206
Böhme, Jacob 34, 66n, 82, 89, 150, 184,
212, 256, 306, 317
Bolnest, Edward 312
Bologna 17, 48, 142
Bólos z Mendéty 23, 85, 303
Bolus alba 306
Bolus armena 307
Bolus rubra 307
Bonifác VIII. 49, 94
Bonn 19, 113
Boodt, Anselm Boetius von 263
bór 68
borax 67n, 139
Borri, Giuseppe Francesco 191

- Borrichius, Olaus 32, 103, 131, 152, 316
 Bosnay, Milliet de 39
 botanika 118
 Böttger, Johann Friedrich 68nn, 182, 326
 Boyle, Robert 32n, 36, 47, 70nn, 86, 92, 110,
 113, 152, 160, 202, 216, 241n, 254, 271, 276,
 284, 287, 305, 314, 318, 322, 333
 božstva 23, 40, 126, 136, 219n, 283, 294,
 300nn
 Bragadino, Marco 72n, 263, 277
 Brahe, Tycho 51, 174, 263, 264
 Brand, Henning 110
 Brandt, Georg 155
 Brandýs 270
 Braniborsko 28
 Brant, Sebastian 159, 327
 Bratří čistoty 294, 302
 Braunschweig 132
 Breslau viz Vratislav
 Bridlington 256
 Británie 35
 Brno 270
 Brønsted, Johannes Nikolaus 168
 bronz 24, 50, 66, 73n, 78, 147, 202, 320
 Brown, Thomas 154
 Bruno, Giordano 95
 Brunshwig(k), Hieronymus 167
 Brusel 75n, 122
 Bry, Johann Theodor de 194
 buddhismus 306
 bur 123
 burel 192
butyrum antimonii 44, 61
 Butzbach 257
 Byzanc 267n
cadmium 147
caduceus 217, 262
 Caetano, Dominico Emanuele 28, 74nn,
 326n
cafra 156
 Cagliostro, Alessandro 28, 76n
calaaem 320
calcinatio viz kalcinace
calx lunae 311
calx solis 311
calx 82, 94n, 203, 207, 214, 284, 287n, 290,
 311, 322
 Cambridge 217, 274, 312
camera obscura 240
 Campanella, Tommaso 95
canale serpentinum 38, 177
cancer 269
caput corvi 56
Caput mortuum vitrioli 330
caput mortuum 77n, 94, 96, 244
 Carl II. (vévoda brunšvicko-wolfenbüttelský)
 63
 Casaubon, Isaac 128, 130
 Cassius, Andreas 79
cauda pavonis 56, 181, 224
 Cellini, Benvenuto 268
 Celsus 229
cementace (viz postupy) 74, 147, 244, 322
 cerusit 85
 cín 24, 66, 73, 78n, 85, 98, 192, 196, 203, 217,
 222, 227n, 294, 320
Cineres clavellati 240
 cinobr viz rumělka
circulatio 242
circulatorium 177
citrinitas 24
 Clauder, Gabriel 152
 Clave, E(s)tienne de 106, 296
 Cleidophorus Mystagogus viz Y-Worth
 Clodius, Frederick 71, 86
coagulatio 224, 243
 Coburg 184
cohobatio (viz postupy) 27, 244
Colcothar 57, 330
 Colet, John 19
 Colmar 229
 Columella 269
 Combach, Ludwig 121
congelatio 243
coniunctio viz svatba
 Conring, Herrmann 131
 Constantinus Africanus 43
 Conway, Anne 86
corpus 201
 Crell, Lorenz 64
Cremor tartari 314
 Crisciani, Chiara 232
Crocus martis 330
Crocus 79n, 158, 330
 Croll, Oswald 80n, 137, 263, 275
 Crowley, Aleister 258
cucurbita 175
 cukr 148
cupellatio viz kupelace
 Curych 133, 277
 čarodějnictví 19, 82nn, 240, 304
 Čechy 28, 80, 92, 100, 149, 206, 263nn,
 270nn, 291n
 Černín z Chudenic, Heřman 206
 Čína 54, 81, 283, 292n, 320, 333
 čísla 40, 66, 81, 141, 143, 177, 187, 190n, 252n
 čpavek 207, 114
 čtverce magické 40, 81, 205

- D'Alembert 34
 D'Espagnet, Jean 57
 ďábel 182, 189
 dalekohled viz teleskop
 Dalton, John 202
 Dánsko 206
 Dante Alighieri 159
 Dastin, John 81n, 161, 248
 Davisson, William 237
 Davy, Humphry 68, 193
 Dec, John 32, 51, 82nn, 89, 148n, 191, 219, 263, 310, 319
 dech 92, 238, 283
 dějiny alchymie 41, 35, 58, 130nn, 194, 233, 252
 Démétér 210
démiúrgos 12, 115, 134, 235n
 Démokritos 23, 55, 84n, 116, 178, 191, 198n, 202n, 226, 228, 248, 266, 283, 327
 démoni 40, 189
 Descartes, René 71, 86
 desinfikování 279
 destilace (viz postupy) 27, 38n, 75, 96, 106, 116, 166, 174nn, 196, 205, 214, 221, 238, 240, 242n, 248n, 268
detonatio (viz postupy) 244
devotio moderna 257
 dialektická metoda 133
 diamant 77
 Diana 217
dibikos 175
 Dickinson, Edmund 33
 Diderot, Denis 34
 Dienheim, Johann Wolfgang 277
 Dieterich, Helwig 304n
 dietetika 49
 Dígby, Kenelm 86, 113, 184, 304
digestio 181, 207, 220, 243
 Dioklecián 205, 319, 324
 Dionysios Areopagita 102
 Dionýsos 210
 Dioscorides 147, 227, 241, 266, 269, 278, 297, 314
diplósis 98, 196, 294
 Dobbs, B. J. T. 288
 Döbereiner, Johann Wolfgang 119
 Dôle 19
 doly viz hornictví
 Dombelay, John 135
 dominikáni 20, 27, 94, 187, 309
Donum Dei 87n, 285
 Doort, Paul van der 150
 Dorn, Gerhard 31, 88n, 137, 237, 310
 dračí strom 266
 drahokamy 22, 40, 56, 68, 85, 90n, 155, 197, 203, 228, 281
 drak 100, 147, 161, 266, 300
 Drážďany 69, 271
 Drebbel, Cornelius Jacobszoon 92n, 183, 263, 291, 318
 drogy 240
 dřevo 333
 duch kyseliny 33
 duch látky 85
 duch moči 207
 Duch svatý 107, 109
 duch světový 239, 249
 duch vína (*Weingeist*, viz alkohol) 38, 43, 207
 duch 77, 93n, 96, 101, 103, 115, 123, 135n, 156, 166, 169, 171, 186, 197, 216, 238, 254, 260
 Duchesne, Joseph (Quercetanus) 39, 97, 106, 248, 277
 duchové, *spiritus* (viz též spiritismus) 40, 83, 91, 143, 182, 270, 280
 duchovní alchymie 22
 Duillier, Nicolas Fatio de 217
 Dumas, Alexandre 77
 Duns Scotus, Jan 94n
 Durynsko 18
 duše světa 96nn, 103, 157, 201, 234, 236, 239, 249, 303
 duše 22, 24, 35, 53, 77, 82, 93, 95nn, 127, 133, 137, 166, 197, 200, 201, 211, 236, 250, 286, 290
 Duval, Robert 104, 131
 Dyer, Edward 149
 dýchání viz dech
 Džábír viz Geber
 Ebener, Erasmus 147, 329
 Eco, Umberto 150
 Eduard III. (anglický král) 187, 319
 Eduard IV. (anglický král) 28, 219, 256
edulcoratio 244
 Efes 266
 Egenolph z Rapoltzsteinu 88
 Egid Fuchs z Reinburgu 270
 Egli(nus), Raphael 31, 62, 99, 277
 Egypt 22n, 31, 37n, 55, 78n, 85, 98, 126n, 130, 141, 148, 178, 190, 196, 203, 210, 222, 227n, 237, 260, 269n, 272, 278, 294, 302, 328
 Ehrlich, Paul 50
 Eirenaeus Philalethes viz Starkey
 Eisenmenger, Samuel 88
 Eisleben 58, 170
 ekliptika 190
 elektron 40, 98n, 203
 elektřina 238, 221, 287

- Eleonora Magdaléna Theresie (manželka císaře Leopolda I.) 29
- Eleusina 210
- Eliade, Mircea 251
- Elias Artista 31, 99
- Elias Ashmole 182, 256, 258, 318
- Elias z Cortony 99
- Eliáš 99
- elixír 24, 72, 124, 166, 178, 185, 188, 208, 220, 224n, 264
- Elshol(t)z, Johann Sigmund 110
- email 156
- emblém (viz též ikonografie) 29, 31, 99n, 141, 194, 212n, 225, 285, 292, 300
- Empedoklés 201, 331
- encyklopedie 23
- encyklopedisté 34
- energeia* 45, 186
- Engels, Friedrich 133
- enkaustika 175
- epigram 99, 194, 291n
- Epikúros 283
- Erasmus Rotterdamský 31, 159, 229
- Erastus, Thomas 89, 159
- Erfurt 57, 59, 205, 267
- eschatologie 31
- Eßlingen 209, 229
- etanol 38
- éter 47, 166, 211, 253, 290, 333
- Eugenius Philalethes viz Vaughan
- Eukleidés 83
- Evans, R. J. W. 84
- experimenty 20, 30n, 54, 64, 71, 107, 131n, 188, 215, 217, 233, 239nn, 283n, 317
- extrakce (viz postupy) 27
- Fabre, Pierre-Jean 97, 101, 238, 249, 295
- Faex vini* 314
- Fahrner, Ch. 114
- Faivre, A. 129
- Fanéš (božstvo) 136
- farmakopoeia* viz chemiatrie
- Faust 117, 230
- Faustius, Johannes 316
- Feliciani, Lorenza (žena Cagliostrova) 76
- Féničané 78, 222, 281
- Fénix 100
- Ferdinand II. (arcivévoda) 88, 307
- Ferdinand II. (císař) 92, 274
- Ferdinand III. (císař) 125, 206
- Ferdinand Maria (bavorský kurfiřt) 62
- fermentatio* 114, 128, 165n, 207, 244n
- fermentum* 33, 96, 98, 165n, 181, 227, 244n, 272, 329
- Fernando de Córdoba 310
- Ferrara 229, 231
- Ferrum oxydatum fuscum* 79
- Festugière, A. J. 236
- Ficinus, Marsilius (Ficino, Marsilio) 91, 96n, 128, 130, 212, 232, 234, 237
- Filip IV. Sličný 94
- Filolaos z Krotonu 252
- filologie 45
- Filón Alexandrijský 55
- Filón Byzantský 283
- filosofie přírodní 33, 46, 53, 101n, 124, 130, 187, 201, 253, 213, 309
- filosofie 20, 30, 33, 41, 66n, 94, 232n, 288nn, 303
- filtrace (viz postupy) 242
- Finsko 35
- fióla 177
- fixace (viz postupy) 94, 174, 176, 244, 260
- Flamel, Nicolas 104n, 142, 144, 146, 159, 224
- Flandry 73
- flegma* viz hlen
- flogiston* 62, 138, 169, 221, 237n, 248, 284, 280, 286
- Florencie 17, 32, 73, 102, 162, 209, 232
- flores* (květy) 107, 242
- Fludd, Robert 97, 107nn, 122, 134, 146, 191, 194, 237n, 258, 283, 291, 306
- Foillet, Jacob 296
- Fontaine, Jean de la 142
- Forberger, Georg 296
- Forbes, J. R. 38, 281
- forma (viz hylémorfismus) 22, 46, 198, 295
- Forster, George 34, 317
- fosfor 109n, 164
- fosforescence viz světélkování
- Foster, William 109
- François de Valois 88
- Francie 19, 31nn, 43, 62, 73, 86, 104, 138n, 154, 192, 217, 256, 307, 319
- Frankenhausen 59
- Frankfurt nad Mohanem 63, 80, 88n, 103, 101nn, 117n, 150, 154, 158, 169, 184, 194, 199, 225, 267, 276n, 285, 306, 310, 316
- Frankfurt nad Odrou 154, 194, 275, 308
- františkáni 27, 53, 94, 99, 139, 187
- Franz, Marie-Louise von 309
- Frauenberg 296
- Fraustadt 153
- Freiburg im Breisgau 293
- Fresnoy, Nicole Lenglet du 57
- Freud, Sigmund 250
- Fribourg 19
- Friedrich Bavorský 88
- Friedrich Holštýnský (vévoda) 101, 162, 305

- Friedrich I. (pruský král) 69, 76
 Friedrich I. Württemberský (vévoda) 28, 32, 209, 264, 274
 Friedrich I. z Trinacie (bratr Jakuba II. Aragonského) 48
 Friedrich II. (císař) 26, 28
 Friedrich IV. (falcký kurfiřt) 80
 Friedrich V. Falcký („zimní král“) 92, 194, 291
 Friedrich Vilém (braniborský kurfiřt) 110, 162
 Friedrich Vilém I. (pruský král) 286
 Friedrich Vilém II. 258
 Friedrich, Johann 110
 Frisius, Gemma 82
 Frobenius, Johannes 229
 fuga 100, 194
 Gagnon, C. 104
 galenit 222
 Galénos 17, 30, 43, 48n, 52, 80, 193, 238
 galénovská tradice 114, 122, 137, 265, 275
 Galilei, Galileo 240
 Gallus, Libanius 310
 Ganzenmüller, Wilhelm 132, 328
 Gassendi, Pierre 109, 276
 Gay-Lussac, Louis Joseph 68
 Gdaňsk 241, 291, 304
 Geber (Džábir) 25, 45, 64, 67n, 81n, 97, 96n, 106, 111n, 127, 132, 134, 140, 147, 169, 180, 191, 198, 201, 221, 234, 238, 242, 247, 248, 254, 262, 267, 270, 278, 282, 285, 288, 295n, 298
 gemma 40
Gemsenkugeln (kamzičí kuličky) 65
 Genders, R. 320
 Geoffroy, Etienne 34
 geografie 82
 geologie (viz mineralogie) 52, 70, 119
 geometrie 253
 Georg am Wald 185
 Georg II. (lantkrabě) 113
 Georg, Johann (braniborský kurfiřt) 307
 Gera 150
 Gerhard z Cremony 25, 112, 234
 Gilly, C. 41
 Givry, E. Grillot de 150
 Glaser, Christoph 106
 Glauber, J. R. 34, 79, 99, 113n, 169, 171, 226, 238, 275, 321
 Glauberova sůl 114
 Glockendon, Albrecht 285
 gnóze 22n, 40, 47, 97, 115n, 125, 127, 130, 134, 143, 237, 258, 290, 306, 328
 Goethe, Johann Wolfgang von 34, 64, 77, 117n, 230, 317
 Gohory, Jacques 89, 143
 Goldammer, Karl 231
 Golden Dawn Order 35, 154
 golem 134
 Goltzius, Hendrik 92
 Gotha 316
 Graecus, Marcus 183, 268, 293
 granát 91
 Grantrye, Pierre de 88
 Graphaeus, Johannes 19
 Grashof(f) 120
 Grashof, Carl L. F. viz Heindel
 Grasser, Johann Jacob 291
 Grick, Friedrich 257
 Großschedel, Johann Baptista 291
 Guaita, Stanislas de 150
 guajákové dřevo 229n
 Gualdus, Friedrich 226
 Gudenus, J. M. 57
 Guericke, Otto von 47
 Guillaume de Lorris 142n
 Gustav II. Adolf (švédský král) 205
 Güstenhofer, Philip Jacob 263, 277
 Haag 124, 291
 Haarlem 92
 Habsburkové 28
 had 40, 307
 Hadés 210
 Halle 65, 184, 255, 286, 316
 Halleux, R. 235
 Halley, Edmund 214
 Hamburk 39, 101, 109, 110, 150
 Hannover 110
 Hanssen, Johann 277
 Hapelius, Nicolaus viz Eglinus
 Harderwyk 124
 harmonie sfér 252
 harmonie 97
 Hartlib, Samuel 31, 71, 86, 287, 318n
 Hartmann, Georg 86
 Hartmann, Johannes 58, 121, 137, 274, 277, 291
 Harvard 287
 Harvey, William 109
 Harz 18, 162, 317, 330
 Hasserode 317
 Haven, Marc 150
 havran 56, 225
 Hayden, Hans P. 264
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 133
 Heidelberg 80, 132, 159, 310
 Heindel, Max 258
 Heinrich Anhaltský (vévoda) 317
 Heinrich Julius Brunšvícký (vévoda) 265

Heinrich von Mügeln 143
 helénismus 22, 131, 178, 181, 190n, 198, 247, 269, 279, 322, 329, 313
 Helmont, Franciscus Mercurius van 154
 Helmont, Johannes Baptista van (otec předchozího) 34, 36, 58, 106, 122nn, 125, 154, 160, 204, 207, 238, 244, 287, 305n, 314
 Helmstedt 39, 63, 121
 Helvetius, Claude Adrien 17, 99, 124n
 hematit 79, 192, 329
 Henshaw, Thomas 312
 Héra 290
 Hérakleios (byzantský císař) 208, 289
 Hérakleitos 156, 201, 283
 hereze viz kacířství
 Herkules I. viz Wedel
Herkules 330
 hermafrodit 100, 116, 125n, 136, 190, 251, 260, 295, 300
 Hermann von Wied (arcibiskup) 19
 Hermés Trismegistos 23, 26, 39n, 51, 97, 100, 102, 125, 126nn, 135, 157, 176, 190, 208, 211, 216, 236, 237, 262, 274, 285, 310
 hermetický uzávěr 176
 hermetismus 19, 26, 30n, 57, 100, 102, 118, 126n, 130, 146, 190, 208, 232, 234, 236, 239, 256, 258, 262, 285, 306, 313, 317, 318
 Hermopolis 126
 Hérodotos 269
 Hersbell 85
 Hesensko 165
 Hésiodos 201
 Heß, Tobias 41, 257
 Hidayat Husein, M. 254
 hierarchie 198, 236
 hieroglyfy 104, 146
hieros gamos viz svatba
 Hippasos z Metapontu 252
 Hippokratés 17, 305
 Hippomenés 100
 historiografie viz dějiny alchymie
 Hitchcock, Ethan Allen 35
 hlen (viz šťávy) 95, 105n
 hlína 69, 148, 171, 176, 200, 235, 314
 hliník 148
 hnití viz *putrefactio*
 hnůj 176, 246, 270
 Hobbes, Thomas 86
 Hofer, Ferdinand 132
 Hoffmann, Friedrich 148
 Hoghelande, Ewald van 277
 Hoghelande, Theobald van 103
 Holandsko viz Nizozemí
 Hollandus, Isaac a Johann Isaac 133n, 226
 Holštýnsko 304
 Homberg, Wilhelm 68
 homeopatie 52
 Homér 212
homunculus 119, 134
 Honorius Philadelphus 135
 Hooke, Robert 71, 184, 214, 284
 horečka 122
 hornictví 18, 58, 59, 65, 117, 251, 274, 306, 308
horror vacui 47
 Hortulanus, Martinus (?) 135, 315
 hoření viz spalování
 hospodářství 62n, 70, 114, 164
 Huber, Johannes 307
 hudba 102, 194
humidum radicale 295
 humorální patologie viz šťávy
 Hunneades, Banfi 86
 Huser, Johannes 231
 hutnictví 22, 50, 58n, 65, 114, 155, 206, 227, 251, 281, 294, 308, 317, 330
 Huygens, Constantin 92
 hvězdy (viz též astrologie, planety) 44, 51, 54, 95, 157
hylé viz matérie
 hylémorfismus 45n, 198n
 hylozoismus 201, 288
 Hynek z Poděbrad 28
chalcitis usta 78
 Chaldejci 81, 157, 190n
 Chálid ibn Jazíd 135n, 208, 285
 chaos 33, 123, 136n, 156, 192, 199, 203, 206, 244, 251, 253, 262, 313, 329
 Chaptal, Claude 148
 charakter (viz též šťávy tělesné) 105
 Chaucer, Geoffrey 159, 327
 chemiatrie (viz též medicína) 30, 33, 39, 43n, 65, 80n, 87, 101, 106, 121, 137n, 151, 156, 185, 226, 265, 276, 288, 297, 305, 307, 312, 319
 chemie 24n, 35, 52, 66, 71, 86, 123, 131, 133, 138, 151, 164, 184n, 202, 227, 241, 287, 323
 Chemnitz (Saská Kamenice) 17n
 Chetitě 330
 Chevalerie, P. Arnauld de la
 Chile 183
 chiliasmus (viz též apokalyptika) 139
 chlazení 38, 177
 chlór 170
chóra 235
 Chorvatsko 266
 chrám 22n, 85, 101, 116, 129, 228
 Christian August (falckrabě) 154
 Christian Ernest (braniborsko-bayreuthský markrabě) 206

Christian I. Anhaltský 80
 Christian II. (saský kurfiřt) 277
 Christine de Pisan 64
 Chryssippos ze Soloi 290, 303
chrysokoll(a) 67n, 139, 205
chrysopoia 32, 85, 96n, 233, 321n, 327
chrysosperma 272
 Iamblichos 190
 iatrochemie viz chemiatrie
 Ibn Síná, Abdalláh viz Avicenna
 Idrie 266
ignis Gehennae (pekelný oheň) 36
 ikonografie (viz též emblém) 87, 120, 125,
 141, 150, 205, 212, 224n, 285, 292
 iluminace viz ikonografie
 ilumináti 34
inceratio 181, 244
 incest 250
 Indie 91, 283, 320, 330, 333
 individuace (viz též psychologie) 133, 137
 infinitezimální počet 215
 Ingolstadt 274
 inkvizice 19, 122
 Innsbruck 65
 Inocenc VI. 139
 Inocenc XII. 75
 interpretace 31nn, 35, 41, 100, 109, 116, 130,
 136, 140nn, 154, 162, 174, 200, 212, 216, 221,
 228, 233, 252, 262, 274, 284, 294, 306, 310
 Irenaeus Agnostus viz Grick
 Irsko 70
 Isfahán 52
 Isis 23, 210, 213, 272
 islám 187
 Istařan viz Stefanos
 Istrie 231
 Itálie 73, 83, 86, 148, 209, 218, 231, 256, 293,
 296, 305
Iudex ultimus 44
 Izmir viz Smyrna
 Jáchym z Fiore 99, 139
 Jáchymov 18
 Jakub I. (anglický král) 92, 194
 Jakub I. Aragonský (Jakub II. Mallorský) 187
 Jakub II. Aragonský 48
 Jan Florentský 135
 Jan XXII. 27, 32, 82, 158, 205, 319, 324
 Jan z Lazú 28
 Jan z Rupescissy 25, 27, 39, 97, 139n, 156,
 166n, 238, 249
 Jan Zbyněk Zajíc z Haznburka 265
 jazyk alchymie 30, 41, 48, 52, 85, 99, 113,
 144nn, 157n, 160nn, 189, 191, 208, 212n,
 227n, 241, 269, 299n, 323
 jazyk universální 62
 Jean d'Espagnet 154
 Jean de Meun(g) 142n
 Jean de Murs 143
 jed 48, 50, 59, 65, 155, 306n
 Jena 63, 121, 160, 184, 265, 275, 316
 Jennis, Lukas 194, 292
 Jeruzalém 208
 Jesenský, Jan (Jessenius) 275
 Jindřich (waleský princ) 92
 Jindřich III. (francouzský král) 88
 Jindřich IV. (anglický král) 319
 Jiří z Poděbrad 28
 Joachim I. Braniborský (kurfiřt) 28, 310
 Johann Friedrich (brunšvicko-lüneburský
 vévoda) 110
 Johann Georg Braniborský (markrabě) 28
 Johann Georg I. Saský (kurfiřt) 276
 Johann Kasimir Bavorský 88
 Johann Philippus von Schönborn (mohučský
 kurfiřt) 62
 Johann von Sagan (markrabě) 28
 Johannes Winter z Andernachu 137
 Johnson, William 303
 Jöcher, Chr. G. 58
 Jonson, Ben 327
 Jung, Carl Gustav (viz též psychologie) 35,
 90, 133, 137, 161n, 200, 225, 250n, 313, 329,
 Jungius, Joachim 202, 276
 kabala 19, 81, 84, 107, 117, 141, 143nn, 150,
 154, 190, 232, 237, 258, 306
 kacřství 77, 83, 122, 158, 215, 296
 kadmium 227
 kalamín 74, 146n, 203, 227, 320n
 kalcinace 66, 78, 113, 221, 224, 242
kali 282
 Kalifornie 266
 kalvinisté 31, 41
 kamenec 65, 98, 147n, 227n, 241, 255, 279,
 297, 307, 315, 322
 kamenina 69
 kameny viz minerály
 kamzičí kuličky 65
 Kaper, Johannes 39
 karbunkul 91, 281
 Karel V. (francouzský král) 319
 Karel XI. (švédský král) 164
 Karel z Lichtenštejna 265
 Karl Bádenský 88
 Karl Theodor (falcko-bavorský kurfiřt) 320
 Karl Wilhelm Bádenský (markrabě) 317
 Karolides z Karlsperka (a Carlsperga), Jiří
 263, 274
 Kassel 121, 317

katalyzátor 182
 kausticita viz žíravost
 Kavkaz 330
 Kelley, Edward 83, 148n, 263
 Kepler, Johannes 97, 109, 252, 263, 265
 keramika 44, 128, 281
kérotakis 24, 116, 175, 279
 Khunrath, Heinrich 31n, 89, 125, 136, 146,
 150n, 174, 192, 258, 317, 326
 Kiel 194, 204
kinnabari 266
 Kircher, Athanasius 55, 81, 151n, 182
 Kirchheim unter Teck 209
 Kirchweeger, Anton Joseph 34, 118n, 159
 Kitzingen 114
 Kleanthés z Assu 290
 klejt 222n
 Klement IV. 53
 Klement V. 49
 Kleopatra 23, 210
 Klettenberg, Johann Hector von 118
 Klettenberg, Susanna Catharina von 118,
 317
 klich 139
 knihovny 84
 Knorr von Rosenroth, Christian 29, 144,
 154n
 kobalt 59, 155n, 162, 280
 Koblenz 310
 koboldi 155
 Kodaň 152
 kohobace viz *cohobatio*
 Kolbe, Andreus 19
 Kolín nad Rýnem 19n, 94, 101, 103, 165, 232,
 308nn
kolkotar 78
 Komarios 210
 kombinatorika 187
 Komenský, Jan Amos 31, 291
 kompendia alchymie 45, 100
 kompilace 23, 28, 87
 kondenzace (viz postupy) 38
 Königsberg (Královec, Kaliningrad) 182,
 305
 Königstein 69
 konjunkce viz svatba
 Konstantinopol 23, 288, 291, 318
 Koperník, Mikuláš 291, 296
 Kopp, Hermann 35, 58, 132, 187, 226, 298,
 314
 korál zlatý 24, 56, 85, 266, 281, 327n
 Kóré (Persefoné) 210
 korpuskulární teorie (viz též atomy) 32n,
 71, 86, 113, 132, 287n
 Korutany 65, 320
 kosmetika 86, 128, 222
 kosmogonie (viz též Stvoření) 127, 156,
 235n, 313, 331
 kosmologie 156, 232, 234, 253
 kosmos (viz též mikrokosmos-
 makrokosmos) 19, 22, 30, 34, 51, 59, 81,
 97, 103, 107, 110, 156n, 177, 189n, 201, 211n,
 230, 234, 252, 290, 303, 310
 Kostnice (Konstanz) 307
 Košice 291
 kouzla viz čarodějnictví
 kovy 18, 21nn, 26, 28, 32, 34, 37, 42n, 45, 50,
 53, 55n, 59, 62n, 68, 79, 84nn, 90, 94nn, 98,
 103, 110, 115, 128, 151, 155, 157, 161n, 181,
 188, 197, 199, 202n, 212, 216, 222, 226n,,
 234nn, 247, 249, 253, 255n, 259nn, 267, 274,
 276nn, 285, 303, 322, 328, 332n
 Koyré, Alexandre 133
 Kraf(f)t, Johann Daniel 110
 král 56n, 300, 321
 Královec viz Königsberg
 královna 56, 300
 Krätz, Otto 7
 Kraus, P. 25, 237
 Kremnica 206
 krev Héraklova 158
 krev 49, 54, 56, 95100, 105, 112, 134, 157n,
 299, 306
 krevel 330
 Kristián IV. (dánský král) 206
 Kristina (švédská královna) 57
 Kristus 31, 34n, 82, 99, 100, 150, 158, 181, 187,
 251
 kritika alchymie 142, 152, 158nn
 Krohnemann, Christian Wilhelm baron von
 206
 krokus 79n, 158, 330
 Kronach 59
 Kronstadt 291
 Krušné hory 156
 krycí jména viz jazyk alchymie
 krystaly 107
 křemen 281
 křemičitan 306n
 křesťanský platonismus 102n
 křesťanství 31, 41, 71, 99n, 102n, 105, 116,
 130, 146, 150, 154
 Kunckel, Johann 36, 79, 110, 156, 162nn,
 241, 267, 281n
 Kuno von Falkenstein 64
 kupelace (viz též postupy) 244, 294, 323
 Kupfermann, Erasmus 165
 Kurschaldgen, Heinrich 35

- Kusánský, Mikuláš 130
 Kutná Hora 27, 271, 291
 kvakeři 67
 kvality 48, 54, 135, 239, 332
 kvartace viz *quartatio*
 kvas viz *fermentum*
 kvašení viz *fermentum*, *fermentatio*
 kvintesence 27, 30, 39, 47, 92, 97, 103, 138nn,
 156, 166n, 190, 211, 236, 238, 249, 295
 Kybelé 210
 Kypr 72, 202
Kyranides 40
 Kýros 191
 kyselina dusičná 56, 60, 169n, 183, 206, 270,
 311, 322
 kyselina chlorovodíková (solná) 60, 114,
 123, 169, 171n, 185, 270
 kyselina sírová 68, 78, 93, 147n, 169n, 170n,
 177, 241, 267, 280, 286, 315
 kyselina solná viz kyselina chlorovodíková
 kyselina vinná 314n
 kyseliny 27, 32, 37, 56, 59, 68, 79, 93, 106, 114,
 168nn, 170nn, 185, 207, 214, 217n, 241, 270,
 280, 286, 298, 305, 311, 314n, 322
 kyslík 92, 168, 183, 284, 333
 kyz 50, 155, 198, 279, 329
 La Rochelle 92, 315
 laboratoř (*laboratorium*) 25, 28, 30, 63, 71, 73,
 75, 80, 86, 114, 116, 119, 121, 133, 137, 149nn,
 172nn, 182, 185, 209, 216n, 236, 240n, 264,
 273, 312, 314, 326
Lac virginis 140
 Lacinus Therapus, J. 232
 Ladislav II. (uherský král) 28
 Lang, Philipp 264
Lapis angeli conjungentis 269
Lapis aquilinis 269
Lapis haematitis 330
Lapis lazuli 155, 280
Lapis Magnetis 330
Lapis 17, 21, 24, 29, 31n, 35n, 42n, 46, 51, 52,
 56, 62, 69, 70, 72, 77, 87, 91, 96, 98, 102, 104,
 106, 110, 112, 118, 120, 124, 135n, 140n, 144,
 149n, 158, 160, 164, 178nn, 188, 197, 200,
 210n, 219, 225n, 230, 234, 241, 247, 249n,
 255n, 260, 267, 269, 271n, 274, 281, 285, 288,
 295, 314, 321, 324, 327n, 333
 Laskaris 69, 182
 Laski, Albrecht 149
Laugensalz 37
 Lauingen 20
 Lavoisier, Antoine Laurent 34, 111, 138, 148,
 169, 248, 280, 284, 287, 333
 lázeň (viz též *Balneum*) 116
 Leblanc, Nicolas 282
 ledek (sanytr) 61, 65, 67, 92n, 109, 169n,
 183n, 238, 241, 244, 254, 274, 282nn, 292,
 298, 307, 312
 ledek vzdušný 183, 275
 Leene, J. viz Rijckenborgh
 Lefèvre, Nicolas 86, 314
 Leibniz, Gottfried Wilhelm von 69, 110,
 154, 160, 215
 Leiden 10, 132
 lejno 200, 288
 lékaři, lékařství viz medicína, chemiatrie
 léky viz medicína
 Lemery, Nicolas 68, 106, 168, 267
 Lemgo 304
 Lémnos 306
 lémnoská zem 306
 Leopold I. (císař) 29, 62, 76, 206, 270n, 317,
 326
 leštětec 42n, 85, 222, 279, 294, 323
 Leukippos 84n, 202
 Lev X. 32
 lev 40, 56n, 161
 Lévi, Eliphaz 1509
 Lewis, Harvey Spencer 259
 Libavius, Andreas 30, 39, 57, 59, 68, 79, 114,
 130, 137, 165, 170n, 174, 184n, 198, 204, 241,
 257, 267, 314, 320
 líh (viz též alkohol) 38, 43, 315
 limonit 329
 Lindsay, J. 85
 Linz 97
 Lippmann, Edmund Oskar von 35, 43, 85,
 131n, 155, 185, 190, 203, 241, 327
 Lipsko 17, 117, 171, 121, 154, 182, 194, 229, 232,
 257, 274n, 316
liquatio (viz též postupy) 242
Liquor anodynus Hoffmanni 315
Lithargyrum 222
 Little, Robert W. 258
 Locke, John 72, 216
 Loewenfeld, Bernhard Schleis(s) von 258
logoi spermaticoi 47, 185n, 238, 290
logos 40, 185nn, 253, 290
 Löhneyß, Georg 320
 Lomnický, Šimon 263
 Londýn 70, 92, 128, 152, 161, 214n, 217, 232,
 257, 287, 318
 louh 67, 92, 148, 282
 Louisa Savojská 19
 Lovaň 19, 82, 122, 256
 Löw, rabi 134
 lóže 258
 lučavka 38, 59, 65, 79, 169n, 266, 270, 275, 322

- Ludolff, Hieronymus von 267
Ludvík XIII. (francouzský král) 101
Lullus, Raimundus 20, 25, 27, 38n, 51, 55, 68,
84, 103, 130, 136, 187nn, 191n, 205, 226, 256,
278, 282, 298, 319, 322
Luna 51, 55, 294, 302
Lüneburg 154
Lupus metallorum 44
Luther, Martin 31, 66
lutum 176
Lyon 19, 88, 189, 224
Madrás 306
Magdeburk 150, 194
magie 19n, 26, 40, 51, 54, 59, 81, 83nn, 89nn,
94n, 99, 115, 118, 126, 130, 132, 134, 141, 143,
149n, 157, 182, 187, 189nn, 212, 218, 227, 232n,
239n, 249, 253, 255, 300, 303, 308, 310, 330
Magisterium vitrioli martis 79
magma 192
magnesia alba 192
magnesia nigra 192
magnesia 192n, 220, 289
magnet 122, 192n, 330
magnetismus 287, 304
magnetit 329n
Magnétos 193
mágové perští 191
Maier, Michael 32, 84, 100, 109, 126, 160n,
194n, 197, 208, 210, 213, 216, 224, 249, 257n,
263, 268, 272, 275, 292, 316, 326
májová rosa 200, 288, 312
Makedonie 282
malachit 139, 205
Mallorca 187, 310
Malouin, Paul Jacques 34
Malta 76, 256
mandragora 134
Manget, Jean Jacques 33, 101, 103, 232
mantika 230
Marbod z Rennes 90
Marburk nad Lahnou 113
Marburk 19, 59, 80, 121, 137, 274, 291
Marcasita aurea 198, 321
Marcus Aurelius 290
Marggraf, Andreas Sigismund 148, 282
Marie Židovka 23n, 136, 175, 192, 196nn, 203,
210, 246, 261, 329
markazit 198, 220, 321
Mars 56, 300nn, 313, 330
Marsh, James 50
Martin del Rio 122
Martini, Cornelius 277
Marx Sittich II. von Hohenems (kostnický
biskup a kardinál) 308
Marx, Karl 133
mast 86n, 109, 304
Mästlin, Michael 291
matematika 34, 48, 82n, 118, 187, 214n, 252n
materia prima 23n, 36, 45nn, 50, 56, 85, 110,
136, 166, 188, 192, 197nn, 203, 218, 222,
224, 235, 251, 260, 288, 313, 329, 332
Materia ultima 200
matérie 21n, 23, 26, 32, 39, 45, 47, 50, 55, 94,
97, 113, 115, 119, 125, 131, 135, 137, 151, 156,
181, 186, 198, 201n, 210, 216, 218, 221, 224,
235, 238n, 254, 260, 272, 286, 287, 290, 295,
331n, 333
Mathesius, Johann 18, 155
matrix 116
Matthew Herbert z Llangattocku 312
Matton, Sylvain 103
Matyáš (arcivévoda a bratr Rudolfa II.) 265
Max II. Emanuel (bavorský kurfiřt) 75n
Maxmilián I. (císař) 57, 310
Maxmilián II. (císař) 83
Mayow, John 67, 169, 184, 284
mecenáši 28, 32, 62, 263
měď 24, 50, 65, 67, 73n, 78, 98, 139, 147, 192,
196, 202nn, 207, 222, 228, 260, 276, 279,
289, 302, 315, 320, 321, 327, 330
medaile 204nn, 271
měděnka 24, 107, 204n
Medici (florentský rod) 28, 32
Medici, Antonio 32
Medici, Cosimo de 32, 102n
Medici, Ferdinando I. 32
Medici, Francesco I. 32
medicína (viz též chemiatrie) 19, 21, 26n,
29n, 33n, 37, 39, 43n, 48n, 52nn, 58, 63, 65,
77, 82, 86nn, 89, 90, 101, 103, 107, 109, 114,
121, 122, 124, 126, 133, 137nn, 150, 156, 167,
181, 184, 186, 189, 193, 194, 221, 226, 229n,
233, 238, 255, 265, 275, 276, 279, 285, 288,
296, 307, 308, 314
mechanicismus 118
mechanika nebeská 214
mechanizace 34
Mecheln 88
Melanchthon, Philipp 159
menstruum 36, 52
Mercator, Gerhard 82
Mercurius praecipitatus ruber 56
Mercurius Saturni praecipitatus 299
Mercurius sublimatus 140
Mercurius viz rtuť
Merkur (planeta) 99, 126
merkurosulfátová teorie (viz rtuť, síra) 18,
261, 283, 286

- Mersenne, Marin 109
 Měsíc viz Luna
 mesmerismus 304
 Messina76
 metaforika 29, 141
 metalurgie viz hutnictví
 Mety (Metz) 19
 Metz, Johann Friedrich 118, 317
 Mexiko 266
 Meyrink, Gustav 84, 134
 Mezopotámie 78, 278, 281
 mikrokosmos-makrokosmos (viz kosmos)
 34, 51, 103, 107, 110, 118, 157, 189, 211, 230,
 263, 290, 294
 mikroskop 92
 Mikuláš Polský 48
 milost Boží 29, 51, 152, 180, 200, 231
 mince 205nn, 271
 mineralogie 18, 52, 317, 320
 minerály 21, 24, 26, 52, 58, 66, 90n, 95, 97,
 103, 221, 235, 278
 minium viz suřík
mirabilit 113
 Míšeň 69
 Mithra 210
 Mitis, Tomáš 263
mixtum 276
 mléko 140
 mnemotechnika 188n
 Mnichov 62, 74, 76, 154, 231
 moč 36, 110, 112, 134, 139, 148, 175, 183, 207n,
 270, 298, 322
 Mögling, Daniel 257
 Mojžíš 31, 102, 130
 Molière 138
 Moller, Martin 66
 Monceau, Henri-Loius Duhamel de 282
 montanistika viz hornictví
 Monticello, Federico Cesi 240
 Montpellier 48n, 101, 188
 Montschmann, J. Ch. 57
 mor 65, 101, 103, 275n
 Morava 18
 Moray, sir Robert 312
 Mordechaj, rabi 144
 More, Henry 312
morfé viz forma, hylémorfismu
 Morhof, Daniel Georg 57, 277
 Morienus 25, 135, 208n, 285
 Morsius, Joachim 39
mortificatio (viz postupy) 272
 Mortlake 83n, 149
 Mořic (Moritz) Hesensko-Kasselský 29,
 31n, 39, 58, 121, 137, 194, 209, 291, 326
 Mosanus, Jacob 121
 mosaz 66, 147, 202, 320, 322
 Moses de León z Avily 144
 mouřenínova hlava (*Mohrenkopf*) 177
 Müller von Mühlentfels, Johann 209, 274
multiplicatio (zmnožení, znásobení – viz po-
 stupy, Opus) 72, 98, 164, 181, 217, 224, 244
 Münster im Westafelen 3408
 muslimové 187
 muzeum 151
 mýdlo 37, 128, 241
 Mykéňané 222
 Mylius, Johann Daniel 103, 121, 292
 Mynsicht, Adrian van 315
 mysterijní kult 136, 210
 mystika 30, 34, 59, 66n, 82, 85, 89, 91, 109,
 117, 131, 144, 146, 154, 187, 191, 210nn, 227,
 252n, 256, 283
 mytologie, mýtus 22n, 31n, 61, 89, 100,
 104n, 125n, 151, 156, 186, 210, 212n, 216,
 251, 330n
 Naasejci 116
 nafta 213n, 268
 Napoleon Orsini 81
 nástroje viz přístroje
natron 282
natrum 282
 navigace 83
 Neapol 17, 48, 74, 80
 Neidlingen 209
neikos 331
 Německo 19n, 28, 32, 34, 65, 114, 133, 148,
 162, 182, 204, 229, 256n, 307
 nemoc 124, 226
 Neri, Antonio 156, 162
 Nero 48
 nevědomí (viz psychologie) 250nn
 New York 132, 306
 Newman, W. R. 112, 132, 262, 254, 274
 Newton, Isaac 32n, 36, 47, 57, 67, 72, 106,
 116n, 119, 193, 202, 214nn, 252, 254, 257, 275,
 287, 288, 290, 298, 305
 Nicolaus Melchior Szebeni 28
 Nicot, Jean 58
nigredo (viz barvy) 24, 47, 56, 136, 181, 199,
 224, 244, 251, 329
 nikl 73, 98
 Nilos, kněz egyptský 328
 Nimptsch 255
 Nippur 155, 280
nitron 282
nitrosus lacus 282
 nitrozní (zemina) 183, 283n
nitrum vzdušné 97

- Nizozemí 62, 99, 133, 154, 162, 174, 182, 241, 259, 277
- Nock, A. D. 236
- Norimberk 154n, 316, 319n
- Norsko 206
- Norton, Thomas 28, 219n
- novoplatonismus viz platonismus
- Nový svět viz Amerika
- nús (viz duch, *spiritus, pneuma, logos*) 93, 186
- nusadir* 269
- Nuysement, Clovis Hesteau de 97
- Nuysement, Jacques 237
- Oberstockstall 174, 177
- obrazy viz ikonografie, emblém
- Obrist, B. 309
- ocet 36, 114, 168, 171, 204n, 322
- očišťování 115n, 138, 220, 242, 322
- Oetinger, Friedrich Christoph 146, 150, 306
- offa alba* 36, 207
- ohěň 22n, 37n, 47, 51, 62, 86, 161, 166, 178, 184, 186, 191, 197, 200n, 221, 235, 238, 246n, 268n, 283n, 290, 292, 300, 311, 314, 331n
- okultismus 19, 26, 84, 130, 157, 216, 220, 237, 258, 310
- Olcott, Henry S. 306
- Oldenb(ou)rg, Henry 318
- olej vinného kamene 322
- olej 51, 96, 106, 221, 238, 315
- Oleum sulphuris* 170
- Oleum Tartari* 243, 315
- Oleum vitrioli* 170
- olovo bílé 78
- olovo 43, 57, 66, 73, 79, 85, 98, 124, 135, 174, 196, 199, 202, 206, 222n, 227, 294, 299, 302, 321, 323
- Olympiodóros 97, 236, 316
- operment* viz auripigment
- optika 215, 218
- Opus magnum* 24, 31n, 34, 36, 44, 47, 50, 51, 55, 57, 87, 107, 135, 152, 181, 188, 194, 203, 220, 222, 224n, 251, 267, 285, 289, 328, 332
- orfikové 136
- Orléans 142
- orpiment* viz auripigment
- Ortolanus viz Hortulanus
- Osiander, Lucas 291
- Osiris 23, 55, 210, 213, 272
- Ostanés 23, 85, 191, 196
- osud 33, 51, 185
- osvěcení duchovní 66, 122, 187
- osvěcenství 117, 258
- Ottheinrich Falcký (kurfiřt) 296
- Ovidius 100, 125, 212, 285
- Oxford 53, 71, 86, 94, 107, 169, 312
- oxidace 68, 311
- Padova 17, 73, 194, 296
- Pagel, Walter 103
- pájka zlatnická 205
- Palestina 74
- Palgrave, Richard 287
- paměť 188
- panacea* 27, 33n, 44, 48, 52, 54, 77, 82, 86, 150, 166, 181, 189, 226, 295, 322
- Panopolis (viz Zósimos) 23, 328
- Pansa, Martin 276
- pansofie 29, 154
- panteismus 306
- Papus 150
- Papyrus Ebers 157
- Papyrus Leiden 23, 98, 148, 165, 175, 203, 227n, 280, 294, 322, 322, 324
- Papyrus Stockholm 23, 90, 148, 175, 227n, 280, 294, 324
- Paracelsus, paracelsiáni 25, 30n, 33n, 36, 38n, 43, 48, 51n, 58n, 62, 66n, 71, 78, 80n, 88nn, 93, 96n, 99, 101, 106n, 109, 114n, 118, 120nn, 130, 133n, 137, 144, 146n, 149nn, 154, 177, 185n, 191, 200n, 204, 212, 228nn, 237nn, 244, 249, 256, 260, 263n, 276, 280, 283, 285n, 290n, 296n, 303, 306nn, 310, 314, 320, 333
- Pardubice 270
- particularum* 110
- Partington, James Riddick 92, 132, 183
- Paříž 19n, 48n, 53, 77, 86, 93n, 104, 131, 133, 142, 168, 187, 236n, 267, 285, 309
- Patmos 182
- Paulus z Tarenta 112
- Pavel III. 65
- paví chvost viz *cauda pavonis*
- Pavie 19
- pavouk 307
- Paykull, Otto Arnold von 205
- pec 86, 112, 174, 328, 330
- Pelagius 203, 310
- pelikán 100, 177
- penězokazi 319
- perly 139, 155, 159, 228, 231, 232, 280
- Perna, Peter 88
- Pernau 164
- Pernety, Antoine-Joseph 32, 35, 44, 106, 167
- perpetuum mobile* 92n
- Perréal, Jean 142n
- Persie 130, 190n, 210, 253, 303
- Peru 266
- Petr III. (aragonský král) 48
- Petr Lombardský 94, 95, 309

Petr Vok 29
 Petraeus 57
 Petrohrad 77
 petrolej 268
 Petrus Bonus 159, 212, 231n, 262, 278
 Pfaff, Bartold 165
 Pfauinsel 164
 Piacenza 277
 Pico della Mirandola, Giovanni 212, 232n
 Pico della Mirandola, Giovanni Francesco
 (synovec předchozího) 232n
 pietismus 67, 256, 306
pillulae perpetuae 44
 pitné zlato viz *aurum potabile*
 pivo 128
 Placcius, Vincentius 58
 planety (viz astrologie, hvězdy) 23, 40, 51,
 55, 90, 191, 212, 222, 236, 236, 289, 290,
 300nn, 303, 330
 Planis Campi, David de 103
 Plateanus, Petrus 18
 Platón z Tivoli 234
 Platón 90, 97, 102n, 107, 125, 127, 156, 186,
 234nn, 253, 288, 331
 platonismus 19, 30, 47, 66, 95nn, 130, 190,
 209, 212, 235nn, 238n, 288, 295, 303
 Plinius Starší 37, 74, 146n, 192n, 222, 233,
 268n, 278, 282, 297, 299, 303, 315
 Plótinios 97, 102n, 190, 201, 236, 303
Plumbum album 222
Plumbum nigrum 222
 plyn 123, 174
pneuma 23, 47, 85, 93, 95, 97, 102, 115, 127, 166,
 185n, 236, 238n, 272, , 289n, 295
 pocula vomitoria 44
 podvrhy 95, 105, 112, 135,
 pohádky 91, 119
 pohanství 89, 102, 233
 Polsko 80, 83, 149, 296
 Pomořany 120
 ponorky 92
 popel 37, 183, 192, 230, 240n
 Popp, Hans 264
 Poppius, Hamerus 62
 porcelán 69
 Porfyrius 190
 Porta, Giambattista della 80, 154, 239n
 Porta, Giovanni Fernando della 239
 Poseidónios 290
 Postel, Guillaume 145
 postupy laboratorní 23, 27, 30, 38, 47n, 77, 94,
 96, 113, 128, 160, 181, 221, 224, 238, 241nn
 potaš 36n, 39, 156, 183, 207, 236, 240n, 281n,
 286, 297, 314, 322
 Praha 32, 39, 49, 73, 80, 83, 92, 144, 182, 206,
 209, 240, 263nn, 270, 274
 prakyselina 169
 prarostlina (*Urpflanze*) 118
 presokraticí 45, 186, 234, 249, 331
 Prešov 291
 Priestley, Joseph 284
 principy 18, 22, 25, 36n, 46, 50, 59, 62, 71, 80,
 94, 106n, 123, 125, 168, 170, 199, 201, 221,
 224n, 230, 236, 247n, 254, 259, 263, 267, 305,
 321n, 331
prisca sapientia 31, 128
prisca theologia 102
 prognostika 308
proiectio (viz postupy) 181
 projekce psychická 43, 251, 329
 Proklos 55, 102, 190, 236, 302
 prorocství 99, 139
 Prótagoras 186
proté hylé 46
 Proust, J. L. 202
 Prusko 164, 194, 255, 258, 291, 304
 prvek chemický 46, 158, 331nn
 předurčení viz osud
 překlady 88n, 111, 130, 142, 208, 255
 příroda, přirozenost 20, 23, 25, 29, 30n, 51,
 85, 87, 89, 118, 130, 182, 189, 191, 199, 239,
 248nn, 290
 přírodověda 71, 107, 117, 123
 přirozenost viz příroda
 přístroje 24n, 38, 83, 87, 169, 196, 174nn, 184,
 254, 279n, 289, 314, 328
 Psellos, Michael 233
 pseudepigrafy viz podvrhy
 psychologie 35, 56, 90, 133, 136n, 161, 200,
 225, 250nn, 303, 313, 329
 Pula 231
purificatio (viz očišťování) 220
 Pürpach, Hans von 264
 purpur 22, 56, 79, 85, 203
putrefactio 33, 36, 47, 134, 200, 224, 243, 272
 pyrit 198, 279, 329
 pyrotechnika 65
 Pythagoras, pythagoreismus 93, 102, 186,
 190, 237, 252nn, 289, 303, 310
quartatio (viz postupy) 244, 322
 Quercetanus viz Duchesne
 Ra(d)polt, Daniel 209
 racionalismus 33n
 Rakousko 69
 Rammelsberg 330
 ranhojičství 49
 Rattenberg 65
 Read, John 132

- realgar 49, 56, 279
rebis 125
reforma (věd, náboženská) 26, 29, 41, 48, 49,
53, 62, 107, 310
reformace 29
regulus antimonii 59
regulus 70, 193, 253n
renaissance 28, 30, 89, 91, 96n, 102, 104, 128n,
130, 211, 216, 232nn, 239, 249, 295, 313
retorta 176n
Reuchlin, Johannes 19
Rey, Jean 284
rez 329
Rhazes 112, 165, 269, 237, 254n, 260, 279, 285
Rhenanus, Johannes 121
rhizómata 331
Rhodos 256
Riesenburg 291
Richard (falckrabě rýnský) 88
Richter, Georg 66
Richter, J. B. 202
Richter, Samuel 255n, 258, 317
Richthausen, Johann Conrad 125, 206
Rijckenborgh, Jan van 259
Ripley, George 115, 200, 224, 256n
risigallum 49
Ritter, Johann Wilhelm 306
Robert Grosseteste 53
Robert z Kettonu 25
Rolfinck, Werner 160, 316
Rollenhagen, Georg 159
Romocki 93
Rorschach 225, 285
rosária alchymická 135
Rosarium 208
Rose, Valentin 282
Rosenkreutz, Christian 41
rosenkruciáni 29, 31, 34, 41, 64, 99, 107, 119,
146, 185, 194n, 210, 216, 255, 257nn, 291,
306, 317
Rostock 194, 274
Rothenburg ob der Tauber 184
Roth-Scholz, F. 33, 316
Rotterdam 217
rovnováha 25, 254
Royal Society 33, 71, 86, 214n, 318
rozklad viz *putrefactio*
rozpouštědla 36, 72
rozpouštění 27
rtuť jako jediný princip 64, 112, 248
rtuť třaskavá 93
rtuť, *Mercurius* (viz principy) 18, 22, 33, 36,
44n, 50, 54n, 59, 67, 71, 79, 82, 93, 96nn, 101,
106, 116, 123, 125, 151, 158, 161, 167, 171, 177,
178, 181, 188, 192, 199, 201, 203, 205, 206,
207, 211, 221, 227, 229nn, 234, 236, 247, 254,
259nn, 262n, 266n, 270, 272, 276, 278, 280,
283n, 288n, 294n, 299, 311nn, 321, 327n, 333
rubedo 24, 56, 224
rubín 281
rubínové sklo 164
Rudolf II. (císař) 17, 29, 32, 73, 80, 83, 92, 149,
194, 209, 240, 263, 265, 274, 326
Ruland, Martin (mladší) 32, 44, 94, 136,
157n, 167, 192, 199, 201, 207, 265n, 303
rumělka 56, 85, 158, 177, 222, 227, 259, 261,
266n, 279, 299, 321
Runge, Friedlieb Ferdinand 119
Ruska, J. 254
Rusko 307
Ruysbroeck, Jan van 66
růžová čepice 177
Řecko viz antika
řecký oheň 214, 267n
řemesla 22n, 28, 227n, 294
Řezno 20, 265
Řím 17, 48, 65, 73, 76n, 151, 256, 308
Římané viz antika
Saccharum Saturni 222
Sadeler, Ágidius 263
Sahl ibn Bišr viz Zahel
Saint Martin, Louis-Claude de 34, 226
sal alocoph 269
Sal ammoniacum 269, 298
Sal armeniacum 269
sal armoniac 161
Sal armeniacum 269
sal circulatum 36
Sal corallorum 80
sal lapidum 269
sal marinum 298
sal mirabile Glauberi 113
sal niter (*sal nitri*, *sal nitrum*) 67, 282, 298, 310,
312
sal petrae 298
sal polychrestum 315
Sal tartari 37, 240, 243
sal vegetabile 37
sal viperinum 305
Sal viz sůl
salamandr 100, 178, 268n
Salcburk 76, 113, 229
Salerno 239
saliak 147
Salmakis (nymfa) 125
Salmasius, Claude viz Saumaise
salmiak 37, 50, 79, 114, 161, 207, 254, 269n,
274, 280, 298

Salvarsan 50
 Samos 252
sandarach 49, 203, 279
 Santiago de Compostela 104
 sanytr viz ledek
sarsaparila 226
 Saturn 57, 99, 134, 222n, 302
 Saumaise, Claude de 302
 scotisté 94
 Scotto, Girolamo (Hieronymo) 277
 Scotus, Michael 26, 28
 Scultetus viz Schulze
 Secret, F. 237
 Sedmíhradsko 86
 Seehl, E. R. 93
 sefíry 144
 Seignette, Pierre 315
 Seignettova sůl 315
 Seiler 206, 270n, 326
 semeno 33, 96, 98, 116, 119, 123, 134, 166, 181, 185n, 200, 217n, 244, 272n, 276, 290, 322, 329
 Sendivogius, Michael 17, 32, 39, 57, 67, 80, 97, 125, 183, 193, 209, 216n, 238, 249, 263n, 273nn, 277, 283, 288, 310
 Seneca 290
 Senior Zadith 285
 Sennert, Daniel 30, 62, 202, 275n
 Seton, Alexandr 17, 274, 277
 Seuse, Jindřich (Suso, Heinrich) 66
 Severinus, Petrus 80
 sexualita 250
 shnití viz *putrefactio*
 Scheele, Carl Wilhelm 192, 284
 Schelenz, H. 38
 Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph von 34, 306
 Schickart, Wilhelm 291
 Schiller, Friedrich von 77
 Schleswig 150
 Schmieder, Karl Christoph 57n, 131, 182, 277
 scholastika 26, 48, 80, 94, 199, 231, 278
 Schorlemmer, Carl 133
 Schröder, Johannes 138
 Schulze, Alexander (Scultetus) 296
 Schürer, Christoph 156
 Schütz, Christoph 317
 Schwarz, Berthold 293
 Schwärzer, Sebald 264
 Schwaz 65
 Schwenckfeld, Caspar 65, 88
 Sicílie 170
 siderit 329
 Siderocrates viz Eisenmenger
 Siena 65
sigillum Hermetis 176
sigillum philosophorum 176
 signátní hvězda 44, 193
 signatury 48, 67, 80, 303
 Silebere, Herbert 35, 250
 síra, *Sulphur* (viz též principy) 18, 22, 38, 42, 50n, 56, 59, 67, 71, 79, 93, 96, 98, 106, 107, 111, 112, 141, 161, 170, 188, 197, 201, 205, 218, 221, 230, 231, 238, 247, 261, 262, 267, 268, 270, 272, 274, 276, 278nn, 280, 283, 284, 286, 289, 292, 294, 311, 321n, 333
 sirný olej 170
 skepse 19, 71
 sklo antimonové 193
 sklo foukané 281
 sklo rubínové 79
 sklo 37, 56, 61, 65, 67, 69, 90, 155, 156, 162n, 176, 192, 203, 241, 248, 280n, 307, 315
 skřítkové 155
 Slezske 18, 80, 209, 255
 slitiny 24, 85, 98, 203, 294
 Slunce 23, 40, 51, 55, 56, 86, 87, 91, 109, 211, 222, 261n, 300nn, 321
 smalt 156
 smaragd, umělý 152, 203, 280
 Smaragdová deska 26, 51, 89, 127n, 130, 135, 142, 157, 211, 274, 310
 smrt (viz vzkríšení) 23, 50, 77n, 96, 272
 Smyrna 148, 193
 sny 35
 Sørensen, S. P. L. 168
 sociální kritika 230
 soda 37, 67, 207, 274, 281n, 297
 sofisté 186
 Sókratés 186, 237
 soli 26, 37, 58, 65, 99, 139, 204, 207, 242, 254, 255, 280
 solivary 58n
solutio 220, 224, 243
 Sömmering, Theodor 317
 Soter, Johannes 19
 soudržnost 238
 spagyrie 101n, 114, 137n, 151, 217, 230, 238, 244
 spalování 37, 51, 62, 93, 106, 170, 221, 274, 283n, 286, 292
 spekulativní alchymie 25, 53
spiauter 320
Spießglas 44
spirit 216
 spiritismus (viz duchové) 77, 83, 190, 306
Spiritus acidus nitri 169

- Spiritus aethereus* 315
Spiritus aluminis 148
Spiritus Fumans Libavii 79, 185
spiritus mundi 97, 103
Spiritus nitri 56
Spiritus salis Glauberianus 171
spiritus salis 59, 171
spiritus urinae 37
Spiritus vini 38
spiritus vini rectificatus 39
spiritus viz duch
Splendor solis 87, 116, 210, 225, 285, 314
 Sponheim 310
 Spranger, Bartholomeus 263
Squama Chalybdis 330
 St. Butolph 256
 St. Gallen 230
 Stahl, Georg Ernst 62, 138, 169, 171, 221, 238, 248, 267, 280, 282, 284, 286n, 298, 321
 Stapleton, H. E. 254
 Starkey, George 34, 36, 71, 99, 193, 216n, 257, 287, 312, 316, 319
 Steele, R. 255
 Stefanos Alexandrijský 23, 97, 106, 192, 208, 210, 258, 268, 288n, 302, 306, 316
 Steiner, Rudolf 258, 306
Stella antimonii 44
sibium 43
Sibium oxidatum fuscum 79
stimmii 43
 Stisser, Johann Andreas 204
 stoa 22n, 47, 93, 95, 97, 115, 130, 156, 157, 185n, 201, 211n, 235n, 238n, 249, 272, 283, 289nn, 295, 303
 Stockholm 164, 228
stoicheion 332
 Stolcius ze Stolzenberga, Daniel 100, 121, 291n
 Stollen, G. W. 232
 strom kabalistický 144
 strom 192, 203, 321
 Stromer z Auerbachu, Heinrich 229
 středověk 25nn, 30, 37n, 45, 47, 50, 87, 96, 104, 111, 177, 211nn, 241, 279, 285, 313
 střelný prach 183, 280, 283, 292nn
 stříbro třaskavé 93
 stříbro 22, 43n, 50, 56, 63, 72, 78, 85, 98, 110, 144, 147, 169, 180, 202n, 217, 222, 224, 227n, 260, 288, 291, 294n, 300, 302, 311, 321n, 324, 327
 Stubbes, Henry 86
 Stuttgart 41
 Stvoření (viz kosmogonie) 109, 119, 200, 235n
styptería (kamencec) 147
 Suavius, Leo viz Gohorysublimace (viz postupy) 176, 234, 242, 266
 substance 25, 36, 45, 140, 166, 198, 224, 239, 254, 276, 295n, 331
 Sudhoff, Karl 58, 231
 Suchten, Alex. von 28, 31, 296
 Suidas 233
 sůl vzdušná 118
 sůl, *Sal* (viz též principy) 24, 38, 59, 67, 68, 69, 71, 86, 93, 96, 98, 106, 114, 147, 171, 201, 230, 236, 241, 248, 254, 260, 263, 274, 276, 282, 283, 288, 297n, 311, 314, 315, 317, 321, 322, 333
Sulphur viz síra
 Sulzbach 154
 Sumerové 222
 suřík (*minium*) 85, 158, 222n, 266, 299
 Suso viz Seuse
 svatba alchymická 50, 210, 224, 257, 262, 329
 světélkování 110
 světlo 119, 214
 svobodná vůle 95
 Swedenborg, Emmanuel 35, 306
 syfilis 50, 58, 229
 symboly 24, 29, 31, 34n, 40, 44, 55, 56, 99, 100, 116, 126, 133, 141, 211n, 225, 285, 299n, 300nn
 sympatie 47, 51, 80, 90, 109, 190, 193, 211, 216, 218, 239, 290, 300, 303n, 307
 Synésios 84n
 synkretismus 126
 Sýrie 40
 Šabtaj Horovic 144
 šafrán 79
 šarlat 93
 šarlatáni viz zlatodějství
 Šimon Mág 134
 Španělsko 75, 86, 204, 266
 Špýr (Speier) 114
 šťávy tělesné 33, 80, 95, 105n, 193, 230
 Štětín 154
 štír 307
 Štrasburk 80, 88, 117n, 167, 216, 224, 229, 232, 296, 307
 Švédsko 35, 57, 69, 205
 Švýcarsko 229
 Tadeáš Hájek z Hájku 264
 Tachenius, Otto 168, 241, 304n
 tajné společnosti 34
 talismany viz amulety
 Tanckius, Joachim 135
 taoismus 81
 Tarrenz 307
Tartarus stibiatus 44

Tartarus vitriolatus 241
tartarus 80, 314
 Tat 127
 Tauler, Jan (Johannes) 66
 Tausend, Franz 35
 tavení (viz hutnictví) 94, 330
 Taylor, F. Sherwood 132
 těhotenství 135
 technologie (viz též postupy) 25
 tělesa 331
 teleskop 92, 214, 240
 tělo 97, 186, 197, 201
 teologie 20, 41, 49, 53, 94, 102, 139, 184, 187,
 231, 215, 230, 232n, 291, 303, 306
 teosofie 34, 66, 82, 89, 127, 143, 150, 154, 190,
 230, 255, 258, 306, 317
 teplo 45, 218, 249, 269, 311
 teploměr 92
 terminologie viz jazyk
Terra Adamica 200
terra damnata 78
terra fluida 62
terra pinguis 62, 221, 238, 248
terra sigillata 306n
terra vitrescibile 62
tetrasomia 79, 196, 203, 222, 289, 294, 313, 329
 Thalés Milétský 93, 106, 156, 193, 201
 Thénard, Louis Jacques 68
 Theophrastos 90, 203n, 259, 266
 Theophil Schweighart viz Møgling
 Theophilus 207
 Theosebeia 328
theriakon 48, 307
 Thölde, Johannes (viz Basilius) 58n, 121,
 170n, 296,
 Thomson, Thomas 131
 Thorndike, Lynn 132, 135
 Thovt 40, 126n, 130
 Thurneisser, Leonhard 28, 32, 41, 99, 137,
 191, 307n
 Tibet 68
 Tiffereau, Théodore 35
 Timpler, Rottger 304
Tinctura ad album 140
Tinctura ad rubeum 140
tinkal 68
 tinktura 24, 33, 69, 74, 141, 178n, 185, 206,
 271
 tlení viz *putrefactio*
 Tomáš Akvinský 20, 94, 199, 233, 309
 Tomáš z Bologni 64
 Torricelli, Evangelista 47
 Toulouse 101n, 139
 Toxites, Michael 89, 137, 231n, 296
 tragantová guma 87
 transmutace 21nn, 26, 32nn, 47, 50, 53, 63,
 67, 70, 71, 73, 82, 86, 89, 96, 99, 105, 110,
 112n, 119, 123, 124, 125, 131, 136, 144, 151,
 156, 158n, 160, 162, 178n, 180, 182, 185, 188,
 194, 199, 204, 205n, 209nn, 219, 224, 230,
 232n, 254, 260, 271, 274, 276, 278, 281, 283,
 285, 289, 295nn, 309, 323nn, 329, 332n
 transplantace 43
 Trautmannsdorf, hrabě von 226
 Trevír 64, 310
tria prima, tria principia (viz též sůl, Paracel-
 sus) 106, 185, 201, 230, 263, 276, 286
 triáda 67
tribikos 175
triplósis 98
 Trismosin Salomon (viz *Splendor solis*)
 226, 314
 Trithemius, Johannes 19, 28, 88n, 159, 191,
 229, 274, 309
 Trójané 222
 Trojice 248
 Třeboň 149
 tříbení (viz též očišťování) 31, 33, 36, 210
 třicetiletá válka 29, 57, 62, 258
 Tschirnhaus, Ehrenfried Walther von 69
 Tübingen 41, 88, 257, 265
tubulus 177
 tučná země viz *terra pinguis*
 tučnost 221
Turba Philosophorum 45, 234, 237, 253, 261,
 285, 328n
 Turci 72
 Turín 232
tutaneg 320
tutia 147
 tyglík 174
 Tyroly 307
 učebnice 88
 uhlí dřevěné 292
 uhlovodíky 213
 Uhry 28, 80, 209, 291
 Ulrich Mecklenburský (vévoda) 39
 universální látka (*universal*) 312
universum viz kosmos
 univerzity 278
 Uppsala 291
 Uraniborg 174
 Urfa 148
Úroboros 195, 211, 244, 262, 299n
 Urso ze Salerna 48
 utajování viz jazyk alchymie
 utopie 41
 utrpení (viz smrt, vzkříšení) 210, 328

- Václav IV. (císař) 293
Václav Vřesovec z Vřesovic 265
Vaihingen 41
válka 56, 330
Vallensis, Robertus viz Duval
vápno 37, 78, 95, 168, 183, 269, 281, 311
vas hermeticum viz vejce filosofické
Vaughan, Thomas 146, 275, 288, 310, 311n
Vauquelin, Louis Nicolas 148
věda, vědy 19, 26, 29, 41, 52, 54, 63, 86, 131n, 263
vejce filosofické 56, 126, 134, 136, 157, 178, 180, 262, 272, 300, 313n
Vemaldus 135
Venter equinus 246
Venuše 57, 302, 331
Vergilius 212, 285
Vernet, André 143
Verona 74
věštění 230
Vettius Valens 302
vitriolum 315
Vídeň 70, 152, 182, 263, 270, 271, 274
Vigenère, Blaise de 146
Vigilantius de Monte Cubiti 103
Vilém III. Oranžský 124
Vilém IV. Hesensko-Kasselský 88
Vilém V. (vévoda) 73
Vilém z Rožmberka 29, 149n, 264
Vilvorde 122
vinan 44, 241, 314n
Vincent z Beauvais 142, 170, 255
vinný kámen 36, 38n, 240n, 243, 254, 286, 314n
violka modrá 57
vis seminalis 276
vitriol 36, 57, 59, 65, 78, 147, 179, 254n, 279n, 298, 315n, 330
vitriolová nafta 315
vitriolový líh 315
vitriolový olej 170
vitriolum calcinatum 78
vitriolum ustum 78
vlhkost 221, 295
vlk 44, 161, 300
voda 38, 90, 106, 113, 115, 119, 136, 161, 166, 169, 192, 222, 234n, 238, 244, 286, 328, 331nn
voodoo 304
vosk 244
Vratislav (Wroclaw, Breslau) 255, 316
Vulkán 200, 331
vykoupení 22, 31, 34, 35, 100, 115, 158, 181, 252, 328
vykuřování 279
Výmar 286
vynálezy 54, 92
vzduch 96, 169n, 183, 201, 235, 238, 274n, 283n, 286, 331n
vzkříšení (viz smrt) 23, 35, 55, 67, 82, 94, 96, 210, 250, 272, 300
Waffensalbe 86n, 109, 304
Waite, A. E. 232
Walden, Paul 131
Webster, John 31, 152
Wedel, Georg Wolfgang 57
Wedel, Johann Adolph 316n
Weidenbauer, Peter 156
Weidner, Johann 277
Weier, Johann 240
Weigel, Valentin 66, 257, 306
Weingeist viz duch vína, alkohol
Weinheim 132, 296
Weishaupt, Adam 258
Welling, Georg von 118, 146, 150, 191, 255, 258, 317n
Wernigerode 162
Wertheim nad Mohanem 114
Westminster 92
Weston, Elisabeth 263
Widemann, Karl 39, 149
Wiegleb, Johann Christian 58, 131
Wiener Neustadt 113
Wiesbaden 231
Wildeck, Christian 263
Wilhelm Friedrich (markrabě) 317
Winthrop, John 101, 287, 318
Wittenberg 69, 121, 162, 184, 255, 275n, 316
Wittstein, G. C. 193
Wolfart, Erasmus 150
Wolff, Hermann 121
Wolfgang II. z Hohenlohe 32
Wöllner, Johann Christoph von 258
Wolrab, Johann Jakob 206
Wolski, Mikolaj 274
Wroclaw viz Vratislav
Württemberg 317
Würzburg 310
York 256
Y-Worth, William 217
Zahel 51
zákazy alchymie 27n, 158, 319, 324
zákony přírodní 51, 191
Zarathušta 102
zásady viz alkálie
zbraně 292
zdraví (viz medicína) 139
zednářství 77, 258

- země (viz též *terra*) 18, 62, 169, 200, 235, 238,
286, 298, 331n
zemní olej 213
zemní smůla 213
zemní vosk 213
Zénón z Kitia 93, 290
Zerbst 225
Zetzner, Lazarus 232
Zeus 290
Zhořelec (Görlitz, Zgorzelec) 66
Zikmund (císař) 28
Zikmund II. August (polský král) 28
zinek 59, 74, 98, 107, 146, 198, 315, 320n
zlaté rouno 32, 213, 233
zlato musivní (mosaikové) 79
zlato pitné viz *aurum potabile*
zlato třaskavé viz *aurum fulminans*
zlato 22, 24, 28nn, 33, 35, 42, 44, 49, 56, 59,
62, 69, 70, 72, 73, 77n, 85, 89, 94, 110, 123n,
135, 139, 144, 147, 151, 158, 160, 164nn, 169,
178, 180n, 187, 194, 196, 199, 201n, 205, 209,
210, 217, 222, 224n, 227, 231, 233, 244, 260,
271n, 274, 289, 294, 300, 302, 309, 311,
321nn, 323nn, 327, 328
zlatodějství 28, 32, 58, 63, 69, 72n, 74nn,
76n, 149, 158n, 164, 194, 209, 228, 260, 271,
277, 309, 319, 323nn, 328
zlo 115
zmijová sůl (*sal viperinum*) 305
zmnožení viz *multiplicatio*
značky alchymické 37
znamení astrologická 51
znásobení viz *multiplicatio*
Zorn, Friedrich 68
Zorzi, Francesco Giorgio 144
Zósimos z Panopole 23, 40, 85, 95, 116, 134,
141, 161, 175, 178, 192, 196, 203, 211, 222,
252, 260, 272, 273, 285, 313, 328n
zrání (kovů) 216, 251, 276, 294
zvoskopatění viz *inceratio*
Zwelf(f)er, Johannes 137, 226, 305
Zwickau (Cvikov) 17
Zwinger, Jacob 277
železo 50, 56, 66, 73, 78, 147, 193, 196, 198,
203, 222, 279, 302, 315, 329nn
Ženeva 19, 41, 70, 80
židé 105, 154
žíraviny 168, 242
žíravost 37, 282
živly 18, 23, 25, 36, 38, 39, 45, 46, 47, 48, 53, 55,
56, 59, 66, 71, 85, 90, 93, 95, 97, 106n, 122,
135, 139, 156, 166, 185, 187, 199, 201, 220,
230nn, 234, 236, 238n, 247, 249, 253, 273,
290, 294n, 331nn
život 94nn, 103, 183, 186, 201, 238, 286, 288n
žluč (viz též šťávy) 95, 105